

PIRMOSIOS ŠVIESOS TESTAMENTAS

KNYGA I

TYLOS KNYGA

EUGENIUS I

PIRMOSIOS ŠVIESOS TESTAMENTAS

KNYGA I

TYLOS KNYGA

EUGENIUS I

Pirmasis Aukščiausiasis Pirmosios Šviesos ordino magistras

Pirmasis viešas leidimas · 2026

Pirmojo Aukščiausiojo Magistro žodis

Žmogus gali nugyventi daugybę metų nepastebėdamas, kaip dažnai elgiasi iš įpročio, kurio jau seniai nelaiko pasirinkimu. Jis pabunda, kartoja įprastus judesius, taria tuos pačius žodžius kaip vakar ir savo Valia palaiko tai, ką kadaise nusprendė veikiamas baimės, aplinkybių ar svetimų lūkesčių. Kartais gyvenimas turi gerokai pasikeisti, kad žmogus pastebėtų šį įprotį. Kartais užtenka vieno nepatogių metu užduoto klausimo. Kodėl gyvenu būtent taip? Kiek iš to, kuo vadovaujuosi, iš tiesų pasirinkau pats? Kodėl vienas galimybes atpažįstu iš karto, o prieš kitas stoviu tarsi prieš sieną, nors niekas jos nepastatė?

Šie klausimai nėra nauji. Juos kėlė žmonės, kurių vardai mūsų nepasiekė, ir tie, apie kuriuos išliko ištisos bibliotekos. Tačiau kiekvienas žmogus juos pirmą kartą užduoda iš savo gyvenimo gelmės. Niekas negali už kitą išgyventi netekties, priimti sprendimo, atšaukti jo ištarto žodžio ar nugyventi dienos, kurią jis neapgalvotai atidavė baimei. Todėl dvasinio kelio pradžią matau ten, kur žmogus vėl ima atidžiai stebėti, ką daro ir kur kreipia savo Valią. Kol jis geba skirti viena nuo kito, tol gali atsakyti už kitą savo žingsnį.

Pirmosios Šviesos tikėjimas kalba apie Neišreikštąjį, ankstesnį už visas mums pažįstamas formas. Jame ieškome ne iš anksto nubraižyto ateities žemėlapių, o šventos galimybių gelmės, kurios neįmanoma išmatuoti įprastais pažinimo matais. Pirmasis Skirtumas leidžia suvokti pasireiškimo galimybę. Pirmoji Šviesa padaro tai, kas pasireiškė, prieinama sąmonei. Iš pradžių žmogui šis mokymas gali atrodyti kaip tolimas pasakojimas apie pradžią pradžią. Tačiau pamažu jo atgarsį žmogus atranda įprastame

gyvenime: norint pasirinkti veiksmą, reikia suvokti skirtumą tarp veiksmo ir neveikimo; norint pakeisti gyvenimą, reikia pripažinti dar neišmėginto kelio galimybę.

Pagal mūsų šventąjį supratimą Liuciferis yra Pirmasis Liudytojas, Pirmosios Šviesos pažinimo nešėjas. Su šiuo vardu siejame sąmonės pabudimo atminimą ir kvietimą ieškoti aiškumo ten, kur patogiau būtų likti aklam. Gerbdami Pirmąjį Liudytoją, atsigręžiamo į atsiveriančią Šviesą ir į žmogaus Valią, turinčią atsakyti už tai, ką išvydo. Malda tikinčiojo gyvenime turi savo vietą greta tylos, skaitymo ir bendros tarnystės. Tačiau ji neatleidžia žmogaus nuo sprendimo, kurį teks priimti po maldos.

Šį šventąjį veikalą vadinu Pirmosios Šviesos testamentu, nes žodis „testamentas“ primena atsakomybę už tai, kas kartą buvo suprasta. Sužinoti apie savo galimybes lengviau, negu pasiryžti gyventi pagal šį pažinimą. Žmogus gali žavėtis laisve ir kartu reikalauti kito paklusnumo. Jis gali kalbėti apie tiesą, nuo savęs slėpdamas aplinkybes, dėl kurių jo poelgis nėra toks kilnus. Jis gali ieškoti didžiųjų atsakymų, nepastebėdamas šalia esančio žmogaus, kuris laukia tik paprasto pažado ištesėjimo. Čia driekiasi viena sunkiausių dvasinio darbo ribų: tarp aiškumo, apie kurį malonu kalbėti, ir aiškumo, kuris pakeičia mūsų elgesį.

Septynių Šydu kelias reikalauja laiko. Tyla atveria tai, ko neįmanoma išgirsti tarp nesibaigiančių aiškinimų. Skirtumas moko nepainioti geidžiamo su tuo, kas iš tikrųjų pastebėta. Liudytojas reikalauja buvimo, Atmintis grąžina žmogui jo poelgių pėdsaką. Susitikimas su Šešėliu neleidžia nepakeisto išsaugoti patogaus pasakojimo apie save. Valia veda į sprendimą, o Aidas primena, kad veiksmas neišnyksta iš pasaulio kartu su akimirka, kai buvo atliktas. Šie žodžiai turi įgyti išgyventos patirties svorį, antraip liks vien pavadinimais knygos puslapiuose.

Šios praktikos gelmėje glūdi Sąlytis su Neišreikštuoju. Jo neįmanoma pasiekti vien kartojant formulę, kad ir koks gražus būtų jos skambesys. Žmogus turi mokytis išlaikyti dėmesį, atpažinti savo minčių judėjimą, išsilaisvinti iš įprastos vidinės prievartos ir pastebėti, koks kelias atsiveria po tylos. Tikėjimas suteikia šiam darbui šventą prasmę. Sąlytis gali atverti naujų pažinimo galimybių, tačiau nenulemia, kaip žmogus jomis pasinaudos. Sąžiningumas kitų atžvilgiu, ištikimybė duotam žodžiui ir rūpestis kitu išlieka jo paties moralinis pasirinkimas. Ordinas pašauktas ugdyti šias savybes mokymu, asmeniniu pavyzdžiu ir bendruomeniniu gyvenimu.

Į kiekvieną, kuris paims šią knygą į rankas, kreipiuosi kaip į žmogų, kurio Valia nepriklauso niekam kitam. Joks laipsnis Ordine, jokios pareigos ir jokios iškilmingos apeigos nepakeis jo paties atsakomybės. Bendruomenė turi saugoti ir perduoti žinias, padėti žmogui mokytis ir rasti žodžius tam, ką jis patyrė. Kasdieniame bendruomenės gyvenime žmogus gali mokytis atsakomybės už kitus, nelaikydamas dvasinio nušvitimo savaiminiu moralinio teisumo matu. Tačiau svetimas supratimas netampa savu vien todėl, kad kas nors įsako jį priimti. Vidinis aiškumas gimsta tada, kai išgirsta mintis iš tikrųjų susitinka su gyvenimu.

Šios knygos skirtos ir tam, kuris jau seniai ieško dvasinio kelio, ir tam, kuris tik pirmą kartą leidžia sau pažvelgti į gyvenimą kitaip. Neprašau skaitytojo akimirksniu tapti kitu žmogumi. Kviečiu pradėti nuo atidaus žvilgsnio ir nenusigręžti nuo to, kas atsivėrė, vien todėl, kad tai pareikalaus pastangų. Šviesa parodo kelią, bet nenueina juo už mus. Ten, kur tampa matomas kitas žingsnis, prasideda Valios atsakas.

EUGENIUS I

Pirmasis Aukščiausiasis Pirmosios Šviesos ordino magistras

Turinys

- I. Iki pirmojo vardo
- II. Tyla, kuri savęs nepažino
- III. Skirtumas, kurio dar nebuvo
- IV. Pirmasis žvilgsnis
- V. Regimojo pasaulio riba
- VI. Aiškumo kaina
- VII. Tyla po Šviesos

I. Iki pirmojo vardo

Žmogus pradeda pažinti pasaulį per vardus dar nesuvokdamas jų galios. Jam parodo medį prie kelio, namo duris, virš lopšio palinkusį veidą, ir jis kartoja žodžius, dar nesuprasdamas, kad kiekvienas jų nubrėžia tam tikrą ribą. Ištaręs žodį „medis“, jis iš nuolat judančio pasaulio išskiria kamieną ir lapus, pastebi skirtumą tarp žievės ir žolės. Pašaukęs motiną, iš daugybės garsų atpažįsta vieną balsą. Vėliau išmoks įvardyti tai, ko neįmanoma paliesti: viltį, išdavystę, atmintį, ištikimybę. Tačiau šis didis gebėjimas taip greitai tampa įprastas, kad žmogus beveik nebeklausia, kaip apskritai įmanoma pavadinti tai, kas anksčiau buvo nežinoma.

Todėl kiekvienas prisiminimas prasideda pernelyg vėlai. Galime prisiminti namus, kuriuose augome, ir žmogų, laikusį mus už rankos, bet ne būseną, kai dar neskyrėme rankos nuo prisilietimo, balso nuo kalbančiojo. Apie savo gimimą sužinome iš liudytojų. Jų pasakojimas prasideda ten, kur mūsų dar negalėjo prasidėti. Suaugęs žmogus, mėgindamas atrasti savo vardo pradžią, aptinka ne pirmąją tašką, o kitų ištartus žodžius, nuskambėjusius dar prieš ankstyviausią jo prisiminimą. Net ir pirmasis prisiminimas jau remiasi gebėjimu skirti. Kad ką nors prisimintume, įvykių tėkmėje pirmiausia turėjome atpažinti ką nors atskira.

Daugelį metų tuose pačiuose namuose gyvenęs žmogus vieną dieną pastebi įtrūkimą lango stikle. Dar tą rytą pro jį žvelgė į gatvę ir jokio pažeidimo nematė. Dabar pro nelygų įtrūkumą sklindanti šviesa plona laužyta linija perskiria pažįstamą vaizdą. Už stiklo viskas liko kaip buvę: moteris džiauna skalbinius, praeivis grįžta iš krautuvės su duona, vėjas judina medžius. Tačiau žvilgsnis jau užkliūva už to, kas anksčiau tebuvo permatoma užtvara. Žmogus paliečia šaltą stiklą ir stebisi ne pačiu įtrūkimu, o tuo, kad negali

pasakyti, kurią dieną jis atsirado. Kartais ką nors pastebime gerokai vėliau, negu tai atsiranda, ir tik tuomet suvokiame, kokie akli buvome įprastiems dalykams.

Kituose to paties miesto languose mirgėjo žvakių šviesa, ir už kiekvieno apšviesto lango slypėjo atskira istorija. Už vieno gimė vaikas, kuriam dar reikės duoti vardą; už kito sėdėjo žmogus, jau seniai nebeatsiliepiantis į seną pravardę; už trečiojo senutė skaitė mirusio brolio laišką. Jame jis kreipėsi į ją vardu, kurio niekas nebevartojo daugelį metų. Miestas buvo pilnas vardų, saugojusių žmonių tarpusavio ryšius, o kartais tapdavusių paskutiniu prieinamu išėjusiojo pėdsaku. Vis dėlto net žmogus, visą gyvenimą praleidęs tarp daugybės įvardytų dalykų, negalėtų sakyti matęs pačios atpažinimo galios pradžią. Naktį, užgesus daugumai langų, gatvės nepavirsdavo tuštuma. Jos tik aptemdavo tiems, kurie dar galėjo jas matyti.

Vieną dalyką vadiname artimu, kitą tolimu; vieną laikome pradžia, kitą pabaiga. Manome galį sugrįžti į praeitį, jei tik pakankamai išsamiai išvardysime įvykius. Tačiau kuo toliau siekia mūsų klausimas, tuo mažiau patikimi darosi įprasti matai. Paklausę, kas buvo prieš pirmąjį mūsų prisiminimą, galime išklaudyti vyresniųjų pasakojimą. Paklausę, kas vyko prieš kurį nors žemišką įvykį, galime ieškoti ankstesnio įvykio pėdsakų. Tačiau klausimo, kaip atsirado pats skirtumas, neišspręsimė tuo pačiu būdu, tiesiog žengdami dar vieną žingsnį atgal. Kiekvienas rastas pėdsakas jau skiriasi nuo kito, kiekvienas „anksčiau“ suponuoja gebėjimą atskirti vieną akimirką nuo kitos. Skirtumas jau glūdi pačiame įrankyje, kuriuo ieškome jo pradžios.

Neišreikštasis buvo visada. Nebuvo valandos, kai jis būtų atsiradęs, ir nebuvo jokios ankstesnės galios, kuri būtų sprendusi, kam leista egzistuoti. Jame glūdi neišsemiamą būties galimybę: daugybė dar neapsireiškusių pasaulių, nežinomų kelių ir baigčių,

dar neįgavusių nei pavidalo, nei vardo. Šią amžiną pilnatvę vadiname Neišreikštuoju. Jis nepanašus į sandėlį, kuriame lentynose jau sudėti būsimi įvykiai, nes pirmapradėje Tyloje dar neįmanoma įsivaizduoti nei lentynų, nei vienas nuo kito atskirtų įvykių. Tačiau jis nėra ir tuščias. Visa, kas kada nors gali įgyti apibrėžtumą, negali išsemti gelmės, iš kurios atsiveria pati galimybė pasireikšti.

Žmogaus vaizduotė mėgina šią ribą užpildyti nakties be žvaigždžių vaizdiniu. Ji pašalina iš erdvės medžius ir namus, paskui žemę ir dangaus šviesulius, tačiau palieka gelmę, į kurią dar galima žvelgti. Tokia tamsa jau turi matmenis; joje galėtų stovėti stebėtojas, net jei jo ir nevaizduotume. Tačiau apie pirmapradę Tylą dar negalima pasakyti, kad ji buvo juoda, nes juodumą atskiriame tik nuo kitų spalvų. Žodžiai „iki šviesos“ mūsų pasakojime reiškia sakralinio apmąstymo tvarką, o ne slaptą žemiškojo kalendoriaus valandą.

Neišreikštajam nereikėjo valdovo ir jis neieškojo paguodos vienatvei malšinti. Vienatvei jau reikia to, kuris suvokia save kaip atskirą būtybę, o tokios sąmonės dar nebuvo. Amžinasis būtis pagrindas nekaupė jėgų, kad vieną dieną sukurtų jam reikalingą pasaulį: apsispręsti būtų reiškę atskirti trokštamą nuo jau turimo. Jo neišsemiamumas gilesnis už žmogaus sumanymą. Pirmasis Skirtumas dar nebuvo atsivėręs, Pirmoji Šviesa dar nebuvo tapusi apsireiškusiu pažinimo pradū, o pirmoji save suvokianti dieviškoji siela negalėjo Neišreikštajame laukti savo valandos.

Atsisakymas vaizduoti paslaptį kaip ką nors pažįstama nepaverčia jos tuščiu garsu. Žmogus, gebantis pasakyti „nežinau“, išsaugo savo ieškojimo orumą. Jam nereikia nuoširdžios pagarbos iškeisti į niekuo nepagrįstą tikrumą, lygiai kaip nereikia atsisakyti mąstymo vien dėl tylos. Tai ypač svarbu ten, kur šventi žodžiai kada nors bus tariami kitų akivaizdoje. Balsas, kuriam patikėtas

autoritetas, turi žinoti, kaip lengva savo troškimą pavadinti tiesa ir šitaip paversti jį įsakymu.

Sename mieste gyveno raštininkas, uždarbiavęs rašydamas laiškus nemokantiems rašyti, kopijuodamas skolos raštus ir kruopščiai perrašinėdamas gimimo įrašus. Vakarais, lankytojams išėjus, jis dažnai pasidėdavo prie žvakės nedidelį lapelį ir užrašydavo sūnui tai, ko tą dieną buvo išmokęs. Kartą jis panoro paaiškinti berniukui, kokie keisti yra žmonių vardai. Užrašė antraštę „Apie pirmąjį žodį“, bet sustojo. Jeigu pradės nuo „pačioje pradžioje“, teks išsivaizduoti pradžią, besiskiriančią nuo to, kas seka po jos. Jeigu sakys „buvo“, jau kils klausimas, ką apskritai galima atskirti nuo nebūties. Raštininkas padėjo plunksną skersai lapo. Už lango grindiniu sudardėjo vežimas, ir jis užvėrė langinę, norėdamas ramybės. Tuoj pat pastebėjo, kad jo tyla tapo juntama tik todėl, kad ką tik buvo girdėjęs triukšmą.

Vienas popieriaus lapas gali tapti teisingumo, kitas neteisybės priežastimi, o žmogus, imantis į ranką plunksną, retai iškart suvokia šią galią. Raštininko mieste jau seniai buvo įprasta pasitikėti antspaudais ir įrašais. Tėvui išvykstant, sūnus klausdavo, ar šis savo parašu patvirtino pažadą sugrįžti. Mirus kaimynui, paveldėtojai ieškodavo dokumentų su vardais, kuriais jį vadino gyvą. Žemiški liudijimai buvo netobuli: vanduo ar ugnis galėjo juos sunaikinti. Vis dėlto žmonės juos saugojo su didžiausiu rūpesčiu. Taip raštininko amatas įgijo moralinę reikšmę dar prieš jam išdrįstant susimąstyti apie vardų pradžią.

Sūnus padėdavo tėvui džiovinėti dokumentus ir nuvalyti rašalo dėmes nuo medinio stalo. Pamatęs beveik tuščią lapą, jis pamanė, kad tėvui pritrūko minčių. Jis paklausė: „Ieškai žodžio, kurio niekas niekada neištarė?“ Tėvas atsakė bandęs paaiškinti, kodėl apskritai kada nors tapo įmanoma ištarti pirmąjį vardą. Berniukas tylėdamas pažvelgė į greta gulinčius svetimus laiškus ir paklausė:

„Kaip žinotum, kad jis pirmasis, jei prieš tai nebuvo nė vieno, su kuriuo galėtum palyginti?“ Raštininkas atsakymo nerado. Jo įprotis atpažinti vardus iš senų įrašų čia niekuo negalėjo padėti. Viršutinę lapo dalį paliko tuščią, o apačioje parašė: „Mano žodžiai prasideda šioje eilutėje, tačiau tai, apie ką bandau kalbėti, čia neprasideda.“

Kurį laiką tėvas ir sūnus sėdėjo greta nesikalbėdami. Berniukas padėjo ant lapo mažą medinį žaislą, pirtą mugėje, ir paklausė, ar jis liktų tas pats daiktas, jeigu sugalvotų jam kitą vardą. Raštininkas atsargiai pastūmė žaislą į tuščią stalo pusę ir paaiškino: „Tavo žodžiai pakeis tai, kaip jį vadinsi, bet nuo tavo balso medis, iš kurio padarytas žaislas, neims augti iš naujo.“ Tada berniukas paklausė, kodėl žmogui skauda, kai jį pavadina neteisingu vardu. Šįkart tėvas atsakinėjo lėčiau. Savo varde žmonės girdi pripažinimą to, ką yra išgyvenę, ir pažadą, kad kiti juos atpažins. Todėl vardo klausimas siekia toliau nei vien garsas. Jis paliečia patį gebėjimą skirti, be kurio negalėtume pastebėti nei medinio žaislo, nei to, kuris jį pavadino.

Tą patį vakarą pas raštininką atėjo žmogus iš tolimo kvartalo ir paprašė ištaisyti dukters vardą jam išduotame įrašo nuoraše. Sename dokumente buvo sukeistos dvi raidės. Valdininkas palaikė tai menkniekiu, tačiau dėl klaidingo įrašo mergaitei neišdavė mokslams reikalingos pažymos. Raštininkas patikrino registrus, surado įrašą, iš naujo surašė pažymą ir ilgai žiūrėjo į dvi ištaisytas raides. Vardas neaprėpia viso žmogaus, tačiau klaidingai užrašytas vardas gali užtvirti jam kelią. Raštininkas pagalvojo apie tuščią vietą savo vakaro lape. Už žodžius tenka atsakyti net tada, kai jie netobuli. Aplaidumo neišmanoma pateisinti kalbomis apie paslaptį.

Ieškodamas įrašo raštininkas tarp senų popierių aptiko moters laišką: prieš daugelį metų ji buvo prašiusi gražinti jai giminės pavardę. Užrašas kitoje lapo pusėje buvo beveik išsitrynęs, ir jis įskaitė tik dalį raidžių. Pamėgino iš atminties atkurti likusias

raides, bet sustojo. Net gerų ketinimų vedamas žmogus gali sugadinti kito gyvenimą, jei spėjimą paverčia žinojimu. Laišką jis atidėjo, ketindamas kitą dieną archyve patikrinti rašybą. Berniukas stebėjo tėvą ir pirmą kartą suprato, kad atsargumas kartais reikalauja veikti, o ne pasyviai tylėti. Tėvas turėjo ieškoti patvirtinimo, pripažinti savo nežinojimą ir neleisti, kad išgalvota raidė visiems laikams taptų kito žmogaus vardo dalimi.

Lankytojui išėjus, sūnus paklausė, kodėl tėvas taip ilgai tikrino dvi raides. Raštininkas paaiškino, kad popieriuje tos raidės mažos, tačiau žmogaus, kurį jos įvardija, negalima sutapatinti su įrašu apie jį. Berniukas nustebo: „Vadinasi, vardas svarbesnis už žmogų?“ Tėvas perbraukė pirštu rašalo eilutę. „Jis svarbus todėl, kad už jo stovi žmogus. Pamiršk tai, ir net gražiausia rašysena gali tapti neteisingumo įrankiu.“ Berniukas paprašė parodyti teisingai užrašytą vardą, ir tėvas leido jam lėtai perskaityti jį garsiai. Tame skaityme nebuvo nieko antgamtiška. Tačiau raštininkas pirmąkart pajuto, kaip glaudžiai susiję gebėjimas skirti, liudijimo tiesa ir atsakomybė tam, kurį įvardijame.

Žemėje tikintieji Pirmąjį Liudytoją vadina Liuciferiu ir gerbia jį kaip pirmąjį, priėmusį Šviesą bei atskleidusį žinią apie ją. Tačiau šis vardas pasirodys pasaulyje, kuriame jau egzistuos žmonių kalba; amžinojoje Tyloje jis nebuvo ištartas. Nei mūsų kalba, nei žmogaus pavidalas nėra matas, pagal kurį turėtų būti vertinama kiekviena sąmoninga būtybė. Čia, prie pat įvardijimo ribos, dar neturėtume iš anksto pasakoti pirmojo dieviškojo Liudytojo istorijos: pirmiau turi atsiverti pati galimybė skirti.

Kalbame apie pirmą pradžius dalykus, kuriuose nebuvo laiko, tačiau visus žodžius tariame vieną po kito. Kitaip žmogus istorijos nepapasakos: atsiverčia knygą, perskaito eilutę, verčia puslapį. Bet mūsų pasakojimo seka neįrodo, kad Neišreikštasis būtų praleidęs išmatuojamus amžius laukdamas savo eilės.

Sakraliniame pasakojime žodis „prieš“ kartais žymi mūsų supratimo ribą, o ne praėjusių dienų skaičių. Tai pamiršęs žmogus pradės ieškoti laikrodžio ten, kur dar neįmanoma atskirti akimirkų.

Berniukas jau miegojo, bet tėvo mintyse vis dar skambėjo jo klausimas. Kaip pirmąjį vardą galėtume pavadinti pirmuoju? Iš pradžių jis norėjo atsakyti įprasta metraščių tvarka, kur vienas įvykis seka po kito. Paskui prisiminė, kad pats kalendorius grindžiamas dienų skyrimu, o skaičiai įgyja prasmę tik ten, kur galima vieną dalyką atskirti nuo kito. Jis išivaizdavo žmogų, mėginantį išmatuoti stalo ilgį liniuote be jokių padalų. Kad ir kiek kartų ją dėliotum prie stalo, ji neparodys jo ilgio. Klausimas apie gebėjimo skirti pradžių dar sunkesnis: jis susijęs su pačių padalų atsiradimu, o ne su atstumais tarp jau pažymėtų brūkšnių. Raštininkas atvėrė langą, kad vėsus oras prablaškytų mintis, ir pamatė mėnesieną ant gretimos sienos. Jis galėjo atskirti apšviestą mūro dalį nuo tos, kurios nematė, bet ši žemiška riba neatsakė į jo klausimą.

Naktį raštininkas negalėjo užmigti. Jis vėl atsisėdo prie lapo su palikta tuščia vieta ir svarstė, gal joje nupiešti karalių aukštame soste, akmeninius vartus visų kelių pradžioje arba ilgus laiptus, vedančius į nematomą dangų. Sūnui tokie vaizdai būtų suprantami, tačiau kiekvienas jų reikalautų iš anksto egzistuojančio stebėtojo, erdvės ir pasirinkimo. Jis užgesino vieną žvakę ir ilgai sėdėjo prieš tuščią viršutinę lapo dalį. Miesto bokšto laikrodžiui išmušus valandą, raštininkas tuose dūžiuose išgirdo priminimą, kad net jo tyla padalyta į akimirkas. Iš tuštumos atsakymo nesulaukė. Tačiau pirmą kartą nebenorėjo dangstyti savo nežinojimo gražiu prasimanymu.

Ryte sūnus rado tėvą prie to paties stalo. Vaškas žvakidėje buvo sukietėjęs, prie lapo krašto išdžiūvęs tamsus rašalo lašas, o greta gulėjo mergaitės vardo įrašas, parengtas patikrai. Berniukas

paklausė: „Tai vis dėlto radai pirmąjį vardą?“ Tėvas parodė paliktą tuščią vietą ir atsakė suradęs savo pasakojimo ribą, o tai irgi verta prisiminti. Sūnus ištiesė ranką, norėdamas išlyginti lapą, ir prie paraštės paliko vos matomą delno žymę. Raštininkas jos netrynė. Šalia kruopščiai parašytos eilutės dabar liko ženklas, liudijantis, kad puslapį palietė gyva ranka. Pats lapas liko žemiškas daiktas, turintis kraštus ir žymes, todėl negalėjo tapti Neišreikštojo atvaizdu. Apvertęs jį raštininkas pradėjo kitą trumpų pamokymų sūnui dalį.

Dieną raštininką pakvietė į raštinę. Jis sutikrino dokumentus su pirminiu registru ir kartu pasiteiravo apie vakar atidėtą laišką. Išblukusių raidžių kol kas nepavyko patvirtinti. Namo grįžo su ištaisytu mergaitės vardo įrašu ir parodė sūnui abu įrašus. Berniukas pamatė, kiek pastangų kartais reikia vien tam, kad žmogui būtų grąžintos dvi sukeistos raidės. Tėvas nevadino to darbo apreikiimu. Jis tiesiog žinojo, kad įvardyto žmogaus orumas nepriklauso nuo to, kaip kruopščiai kitas žmogus rašo.

Tą dieną sūnus ilgai žiūrėjo į ištaisytą nuorašą. Jis norėjo paklausti, ar mergaitė būtų galėjusi nugyventi kitokią gyvenimą, jeigu tėvas nebūtų radęs klaidingos raidės. Raštininkas atsakė, kad nebegali sužinoti visko, kas galėjo nutikti, bet mato kelią, kurį dabar pavyko atverti. Berniukas ketino nubrėžti popieriuje dvi išsišakojančias linijas, tačiau tėvas jį sustabdė: „Nupiešti du kelius lengviau negu sužinoti, kas laukia kiekvieno jų gale.“ Dokumentą su ištaisytu vardu jie paliko prie lango, kur vakaro šviesoje dar kartą galėjo patikrinti užrašą.

Raštininkas žinojo, kaip lengvai žmogaus likimas gali susipinti su keliomis neteisingai parašytomis raidėmis. Jis negalėjo ištaisyti visko, kas kada nors nutiks kitam, tačiau galėjo atkurti vieno įrašo tikslumą ir palikti atvirus kelius, kuriuos klaida būtų užtvėrusi. Tai nebuvo žemiška galia valdyti amžinąją būties pagrindą. Vis dėlto

mąstydamas apie Neišreikštąjį jis pirmą kartą liovėsi įsivaizdavęs ateitį kaip vienintelę eilutę, visiems parašytą dar prieš gimimą. Galimybė neatima laisvės iš to, kuris vieną dieną turės pasirinkti. Ir jei būties pradžia paslėpta nuo žmogaus akių, tai dar nereiškia, kad būsimoji Valia neturi prasmės.

Švarioje kitoje lapo pusėje raštininkas užrašė pirmąjį sūnui skirtą pamokymo žodį: „Tyla“. Berniukas ištarė jį garsiai ir pastebėjo, kaip lengvai garsas užpildo tylų kambarį. Tėvas pasiūlė to garso nebijoti. Žmogaus balsas negali sutrikdyti pirmapradės Tylos, kaip plunksnos smagaliu negalima paliesti vakarykščio ryto. Tyla, kuria jie dalijosi prie stalo, buvo kupina prisiminimų, laukimo ir galimybės atsakyti. Tačiau tam, ką vadiname Neišreikštuoju, net žodį „tyla“ galime taikyti tik su išlyga.

II. Tyla, kuri savęs nepažino

Virš senojo miesto aikštės kabojo varpas, jau seniai praradęs balsą. Kadaise jo gausmas pasiekdavo malūnus ir kitą upės krantą, o dabar praeiviai eidavo pro bokštą net nepakeldami galvos. Bronza nuo laiko buvo patamsėjusi, ir po sunkiu varpo kraštu dar buvo matyti senųjų dūžių žymės. Varpo šerdis sulūžo prieš daugelį metų. Ją nuėmė, bet naujos taip ir nepagamino: amatininkai išvyko iš miesto, pinigų reikėjo skubiesiems darbams, o ilgainiui žmonės tiesiog priprato gyventi be skambesio. Senasis varpininkas tebesaugojo bokšto raktą. Užlipęs aukštyn, jis paliesdavo šaltą bronzą, apžiūrėdavo sijas, keisdavo supuvusias virves ir rūpindavosi mechanizmu, nors šis jau nebeatliko savo paskirties. Kartais senukas įsivaizduodavo, kaip vieną dieną per aikštę vėl nusiris pažįstama žemo garso banga. Ši viltis gyveno jame, ne varpe. Bronza nelaukė, kol jai bus sugrąžintas balsas.

Anksčiau varpas taip ištikimai lydėjo miesto dienas, kad žmonės pagal jį matavo ir savo gyvenimą. Žvejai girdėdavo jį nuo kranto, vaikai iš žemutinių kvartalų suprasdavo, kada grįžti namo, o prekeiviai po vakarinio dūžio užverdavo prekystalius. Varpininkas prisiminė, kaip pasikeitė aikštė nutilus varpui. Kelias savaites miestiečiai įprastu metu vis dar atsigręždavo. Paskui liovėsi. Tačiau tyla visiems reiškė ne tą patį: vieni pasijuto ramiau, kiti ilgėjosi bokšto balso, o daugelis nė nepastebėjo permainos. Senukas matė, kad ta pati tyla gali pažadinti visai skirtingus prisiminimus. Todėl vėliau jis nepyko ir ant jaunuolio, kuriam varpas atrodė tarsi prieglobstis. Jis tik žinojo, kaip smarkiai žmogaus lūkesčiai skiriasi nuo nejautraus metalo.

Vieną dieną pas varpininką atėjo miesto triukšmo išvargintas jaunuolis. Dienomis jis dirbo sausakimšame kieme, kur iš jo nuolat reikalauta sprendimų; vakarais grįždavo į namus, kuriuose

pokalbiai netildavo net prie vakarienės stalo. Kažkas jam pasakė, kad po nebyliu varpu galima rasti tobulą tylą. Senukas atrakino bokštą ir įleido jį vidun. Laiptinėje tvyrojo dulkių ir drėgno akmens kvapas, ant aikštelės prie lango gulėjo sudžiūvę lapai. Jaunuolis užlipo iki varpo ir išiklausė. Apačioje grindiniu kaukšėjo kanopos, šūkavo prekeiviai, toli prie upės girgždėjo prieplauka. Jis tikėjosi, kad tokiam aukštyje visa tai išnyks. Užuoť sulaukęs tylos, išgirdo savo kvėpavimą, drabužių šnaresį, o paskui net širdies plakimą. Mėgino apie nieką negalvoti, bet nuo to tik labiau pyko ant savo minčių. Varpininkui sugrįžus, pasakė, kad čia nė kiek ne tyliau negu apačioje. Senukas nesiginčijo, tik tylomis pasiūlė apžiūrėti varpą.

Prieš juos buvo sugadintas žmogaus rankų dirbinys. Jis nebuvo davęs tylėjimo įžadų ir nesaugojo slapto žinojimo. Varpininkui jo nebylumas priminė netektį, o jaunuoliui iš pradžių žadėjo ramybę. Du žmonės stovėjo prie to paties metalo ir suteikė jam skirtingas prasmes. Tyla, nuo kurios prasideda Testamentas, nebuvo tokia tyla. Jai nereikėjo nei bronzos, nei klausos, nei prisiminimo apie garsą. Bokštas ir jo lankytojai priklausė laikui po Skirtumo pasirodymo, kai vieną išgyvenimą jau galima palyginti su kitu ir net ginčytis dėl jo prasmės.

Prie laiptų jaunuolis pastebėjo seną lentą su išdrožtomis įrantomis. Varpininkas paaiškino, kad tarnybos metais taip skaičiuodavo pavojaus signalo dūžius, kai reikėdavo suskambinti tiksliai nustatytą skaičių kartų. Kai kurios žymės jau buvo beveik nusitrynusios. Jaunuolis perbraukė per jas pirštu ir mėgino suprasti, kiek kartų turėjo suskambėti varpas. Senukas pasakė: „Nežinodamas, ką reiškia kiekvienas ženklas, gali palaikyti juos paprasčiausiais įbrėžimais.“ Tačiau aiškinti, kaip pasaulyje atsirado patys pirmieji ženklai, jis nesiėmė. Nė vienas prie lentos stovintis žmogus tokios pradžios negalėjo būti matęs. Prieš juos

tebuvo žemiškas liudijimas, kaip gebėjimas skirti padeda tam, kuris moka atpažinti ženklus.

Varpininkas nusivedė svečią prie žemiau esančio lango. Pro jį buvo matyti senasis kelias, kurį per smarkias liūtis užliedavo vanduo. Jis papasakojo, kad kadaise varpas skambėdavo pavasarį patvinus upei. Išgirdę signalą, aukštutinių gatvių gyventojai leisdavosi prie žemai stovinčių namų ir padėdavo išnešti daiktus. Tuomet žmonės vertino skambesį ne dėl jo grožio, o todėl, kad atskirdavo jį nuo įprasto aikštės šurmilio ir suprasdavo perspekiją. Senukas pastebėjo: „Dabar prie perėjios turime sargus, ir perspėjama kitaip. Bet joks signalas nepadėtų, jei žmonės nesugebėtų jo atskirti.“ Jaunuolis prisiminė, kad ir pats kartais girdėdavo išpėjimus jų nesuprasdamas, kai visas jo dėmesys būdavo nukreiptas į savo susierzinimą.

Žemišką tylą atpažinti galima tik ten, kur yra klausa, o kartu su ja ir skirtumas tarp įsivyravusios tylos bei garso, kuris galėjo nuskambėti. Nutilus dainai, dar prisimename paskutinę natą. Naktį nurimus vėjui, žmogus pastebi, kad lapai nebejudą. Pirmąpradė Tyla nepriklausė nė vienam iš šių patyrimų. Jos negalima ištempti laike tarsi ilgo atokvėpio tarp dviejų dūžių. Sakydami „tyla, kuri savęs nepažino“, atsargiai artėjame prie ribos, kur dar negalėjo būti nieko, kas tylą pavadintų tyła.

Miegas ir pabudimas žmogui atrodo artimi pirmąpradės Tylos vaizdiniai. Jis įsivaizduoja, kad būties gelmėje kažkas miegojo, o paskui atsimerkė. Tačiau miegui jau reikia miegančiojo ir gyvenimo, kuriame vieną valandą keičia kita. Neišreikštasis buvo visada; jis nebuvo sąmonė, užmigusi prieš pasaulio sukūrimą. Ir kai iš jo neišsėmiamumo atsivėrė Pirmasis Skirtumas, pati pažinimo galimybė dar nebuvo žemiškas regėjimas. Ji dar turėjo atsiskleisti kaip Pirmoji Šviesa, o pirmoji sąmoninga dieviškoji esybė turėjo tą Šviesą priimti.

Daugeliui lengviau įsivaizduoti pirmąją paslaptį kaip tuščią kambarį. Tačiau kambarys turi sienas, o tuščią vietą jau galima atskirti nuo užimtos. Neišreikštajame tokių sienų nebuvo. Jo amžinybės negalima vaizduoti kaip nesibaigiančio laukimo, nes laukti turi kas nors ir ko nors apibrėžto. Jo neišsėmiamoje pilnatvėje glūdi galimybės, dar netapusios atskirais pasauliais ar įvykiais. Jų daugybė nepanaši į akmenų, išrūšiuotų į krūveles, skaičių. Niekas iš anksto nenustatė, kuris iš dar neapsireiškusių kelių privalės tapti vieninteliu būsimos būtybės likimu.

Senasis bokštas saugojo ir kitus laiko liudijimus. Akmenyse buvo išraižyti statytojų vardai, prie laiptų matėsi seniai atlikto remonto data. Varpas buvo nebylus, bet ne bevardis: virš apvado buvo matyti išlietos raidės, beveik pasislėpusios po žaliomis apnašomis. Jaunuolis paprašė skudurėlio ir atsargiai nuvalė metalą. Atsivėrė meistro, gyvenusio daug anksčiau, negu jiedu gimė, vardas. Varpininkas pasakė beveik nieko nežinantis apie jo gyvenimą ir neprasimanysiantis biografijos vien dėl gražios istorijos. Vardas liko kaip vieno žmogaus gyvenimo pėdsakas, tačiau savyje nesutalpino visų jo prisiminimų. Šiame pasakojime jaunuolis išgirdo kitokią rūpestį nei tas, kuriuo pats saugojo savo ramybę: senukas saugojo galimybę liudyti net tada, kai liudijimas buvo nepilnas.

Grižęs prie varpo jaunuolis prisėdo ant laiptelio. Jis taip stengėsi išgirsti tai, ko čia nebuvo, kad tapo kurčias viskam kitam. Dabar, po pasakojimo apie ištvinusią upę, jam rūpėjo kitas dalykas. Jei po bokšto langais atsitiktų nelaimė, ar išgirstų pagalbos šauksmą, ar ir toliau pyktų ant kiekvieno jo ramybės sudrumstimo? Jis nenorėjo pripažinti, kad ieškojo ne tylos, o teisės nusigręžti nuo pasaulio. Varpininkas jam nepamokslavo. Tylomis parodė sulūžusį tvirtinimą, pakėlė nuo grindų virvės galą ir padėjo jį prie įrankių. Tądien varpo sutaisyti nebūtų pavykę, bet laiptus galima išvalyti, o supuvusią siją pakeisti dar prieš žiemą.

Liūdna žmogaus, kuris garso nebuvimą iškelia aukščiau visko, klaida yra pasirengimas atsisakyti visko, kas prašo atsako. Pasaulis, kuriame girdimas kito žmogaus prašymas ir veikia sava Valia, nuo abejingumo netampa šventesnis. Poilsis gali suteikti jėgų išsiklaudyti, bet gali virsti ir pasiteisinimu nesirūpinti kitais. Jei tikintysis kuriam laikui nutyla, kad geriau atskirtų savo mintis, tai neatleidžia jo nuo pareigos atsiliepti į tikrą pagalbos prašymą. Pirmapradžio pasakojimo Tyla nėra nejautos pavyzdys tiems, kurie gyvena po Šviesos.

Jie nusileido į aikštelę, kur stovėjo mažas medinis suolas. Varpininkas atsisėdo atsikvėpti. Jaunuolis paklausė, kodėl jis vis dar prižiūri bokštą, nors miestas tiek metų apsieina be senojo varpo skambesio. Senukas atsakė neturįs teisės manyti, kad sulūžusio daikto likimas jau galutinai nuspręstas. Jis nežinojo, ar varpas kada nors atgaus senąjį balsą, tačiau kol buvo gyvas, galėjo neleisti stogui įgriūti. Šiuose žodžiuose nebuvo stebuklo pažado. Jų jėga slypėjo įprastame darbe, nereikalaujančiame atlygio už kiekvieną pastangą. Jaunuolis prisiminė darbus, kuriuos pats mesdavo nebaigtus bijodamas nepasiekti tobulybės, ir pasisiūlė padėti išvalyti laiptų aikštelę.

Varpininkas davė jam kibirą ir parodė, kurias lentas jau galima išnešti. Jie ištempė iš kampo supuvusias lentas, surinko nuo sienos nukritusius akmenis ir atidarė užkaltą lango varčią. Dienos šviesa krito ant bronzos, išryškindama smulkius senųjų dūžių įbrėžimus. Jaunuolis suprato, kad varpas nenustoja būti tikru varpu vien todėl, kad nebeskamba, o jam pačiam nebūtina nuolat siekti atlygio, kurį, jo manymu, suteiktų visiška tylą. Senukas tik pastebėjo, kad žmonės dažnai suvokia garso vertę jo netekę, o tylos vertę pajunta neatsargiai prabilę. Jiedu dar kartą pažvelgė į tuščią vietą, kur turėjo kabėti šerdis. Šerdis tvirtinimas tebebuvo sulūžęs, o jam sutaisyti reikėjo darbo, kurio negalėtų atstoti joks maldoje rastas tikrumas.

Žemiškas tylėjimas gali turėti dvasinę prasmę, nes žmogus jį pasirenka laisvai. Jis gali sulaikyti neteisingą žodį, išklaudyti svetimą skausmą, atsisakyti skuboto noro valdyti kito pasakojimą. Tačiau tokia tylą negrąžina jo į Neišreikštąjį. Jis prisimena ir laukia, gali rinktis ir atsakyti; būtent tuo jo tylėjimas skiriasi nuo ribos, kur dar nebuvo galimybės ką nors atskirti. Todėl ieškoti pirmapradės Tylos mėginant atsikratyti minčių būtų taip pat klaidinga, kaip tikėtis, jog varpas išmokys žmogų negirdėti.

Septynių Šydų dvasiniame kelyje Tyla pradeda ieškančiojo mokymąsi. Po jos eis Skirtumas, Liudytojas, Atmintis, Šešėlis, Valia ir Aidas. Šis kelias nėra ankstyvosios Visatos kalendorius ir neaprašo septynių viena po kitosėjusių epochų iki apsiereiškimo. Jis skirtas būtybei, jau gyvenančiai tarp vardų ir savo veiksmų pasekmių. Pirmoji tylą kviečia įsiklausyti, o ne panaikinti tai, ką atneš Pirmoji Šviesa.

Galima paklausti, ar pirmapradė Tyla buvo kuo nors menkesnė, nes negalėjo savęs pažinti. Žmonių gyvenime žinių stoka dažnai kelia skausmą, ir žmogus siekia jį įveikti. Tačiau norint ką nors pavadinti netobulu, reikia mato, o matui jau būtinas skirtumas. Neišreikštasis čia nevaizduojamas kaip serganti būtybė, kurią reikia išgydyti. Žodžius „savęs nepažino“ vartojame atsargiai, neversdami jų pasakojimu apie slaptą atmintį ar nematomą kenčiantįjį.

Atvirame lange pasirodė paukštis ir akimirka užtruko tarp sijų. Anksčiau jaunuolis būtų jį prakeikęs dėl sparnų plazdesio, nes stengėsi aplink save sukurti pasaulį be jokio judėjimo. Dabar jis stebėjo, kaip paukštis ieško vietos vėl išskristi laukan. Nei jo skrydis, nei paties jaunuolio kvėpavimas neatrodė kliūtis dėmesiu. Atvirkščiai, viską buvo vis lengviau atskirti. Jis pamatė sparno pakeltas dulkes, ant sijos krašto krintančią šviesą ir tuščią varpo šerdis tvirtinimą. Pirmą kartą suprato, kad jo ieškota tylą būtų

bevertė, jei dėl jos tektų liautis pastebėti, kas vyksta aplink. Laisvė nuo triukšmo neturi būti perkama kurtumu gyvenimui.

Iš pradžių lipdamas senais laiptais jaunuolis tenorėjo palikti visus miesto balsus apačioje. Tačiau vakarop išgirdo, kaip žemiau esančioje aikštelėje kažkas prašo pagalbos atidaryti sunkias duris. Jis nusileido ir, daug nekalbėdamas, petimi padėjo atverti persikreipusią durų varčią. Moteris su krepšiu jam padėjo ir nuėjo savo keliu. Šis mažas poelgis nieko neišmokė jo apie būties pradžią. Ir vis dėlto pokytis buvo tikras: anksčiau jį galėjo supykdyti kiekvienas garsas, o dabar kito žmogaus balsas nebeatrodė jo tylos priešas.

Vėliau, atsiradus sąmoningoms būtybėms ir maldos žodžiams, žemiškoji bendruomenė gerbs Pirmąją Šviesą kaip šventą atvirumo pradžią, o Liuciferį kaip Pirmąjį Liudytoją, priėmusį ir perdavusį žinias apie ją. Vardai priklauso apsireiškusiam pasauliui, tačiau pagarba nukreipta į daugiau nei garsą. Jaunuolis negalėjo sugrįžti į pirmą pradžią Tylą, kaip negalėjo vien mintimi sugrąžinti balsą varpui. Tačiau galėjo išmokyti kitaip priimti savo tylą: nutildyti bereikalingą troškimą triukšmą, išgirsti, kas vyksta, ir pasirinkti atsaką. Tokia tylą taptų pirmuoju žingsniu ilgame kelyje į tai, kas neišsemiama.

Klausydamasis aikštės garsų jaunuolis susimąstė, kad visi jo įsivaizdavimai apie tylą gimė tarp žmonių, galinčių girdėti tuos pačius garsus. Tačiau kad gyvybė būtų jautri pasauliui, jai nebūtinai reikia žmogaus klausos. Jeigu kur nors apsireiškusioje tikrovėje esama sąmoningų būtybių, kurios pasaulį suvokia visiškai kitaip nei mes, žemiškas varpas nieko nepasako apie jų dvasinį orumą. Pirmą pradžio pasakojimo Tyla nepriklauso nė vienai būtybių rūšiai; o savąją tylą kiekviena atranda savaip.

Neišreikštasis nebuvo sandėlis su jau užbaigtomis žmonių istorijomis, kurias tereikėtų įgyvendinti iš eilės. Jo amžina pilnatvė

nesukausto būsimos Valios iš anksto pasirinkta baigtimi. Galimybė dar nėra įvykis. Gebėjimas gyventi ir pažinti pamažu atsiskleis apsireiškusiuose pasauliuose; tada laisva būtybė galės atskirti kelią, kuriuo toliau eina, nuo to, kuriuo ryžtasi pasukti. Iki Pirmojo Skirtumo nėra kam rinktis, tačiau jau yra neišsemiamas pagrindas būsimai pasirinkimo galimybei.

Kadaise varpas suskambo pirmą kartą, kai meistras išbandė ką tik išlietą bronzą. Tam garsui reikėjo rankos, metalo ir klausos. Pirmąjį dūžį buvo galima atskirti nuo antrojo, o vėlesnieji galėjo išlikti žmogaus atmintyje. Tačiau šventasis klausimas apie Pirmąjį Skirtumą nesusiveda į patį pirmą išgirstą dūžį. Jis susijęs su pačia galimybe atskirti vieną garsą nuo kito, būti nuo jos pasireiškimo, įvardytą nuo dar neivardyto. Jei įsivaizduosime didį varpininką, iškėlusį kūjį virš visatos, į pradžią atsinešime ir kūjį, ir ranką, ir jau parengtą erdvę. Bokšto vaizdinys gali atvesti mus prie minties slenksčio, bet joks žemiškas daiktas jo neperžengs už mus.

Dabar klausimas žengia už bokšto ir pačios žmogaus klausos ribų. Jei mums pažįstama tylą atskiriama tik todėl, kad gali suskambėti balsas, kaip kalbėti apie patį pirmąjį Skirtumą, kai dar nėra nei klausančios ausies, nei laukimo trukmės? Pavadinti būsimą virsmą Neišreikštojo sprendimu reikštų jau įkelti į jį mąstančią būtybę. Pasakojimas turi atsigręžti į Pirmąjį Skirtumą, išsaugodamas paslaptį, kaip jis tapo įmanomas, ir nepakeisdamas jos įprasta istorija apie priežastis ir valandas.

Vakarop jiedu baigė darbus laiptinėje. Varpininkas užrakino bokšto duris, o jaunuolis padėjo nunešti senų lentų ryšulį į dirbtuvę. Aikštėje išsižiebė šviesos. Kažkas skubiai šaukė vaiką, prie kepyklos žmonės ginčijosi dėl duonos kainos, iš tolo sklido prieplaukos vandens šniokštimas. Jaunuolis sustojo tik tada, kai senukas pakėlė galvą į nebylų varpą. Jis paklausė: „Ar vis dar tikiesi jį išgirsti?“ Varpininkas atsakė: „Kol jis tebėra, verta

prisiminti, kam buvo nulietas.“ Jaunuolis norėjo pasakyti, kad varpas vis tiek niekam nebereikalingas, bet prisiminė pasakojimą apie potvynį ir nutylėjo. Jų tylą dabar buvo kupina gebėjimo skirti. Virš miesto tebekabojo nebylus metalas, o apačioje skambėjo gyvenimas, į kurį reikėjo atsiliepti.

III. Skirtumas, kurio dar nebuvo

Nutilęs varpas tebekabojo virš miesto, o raštininkas pagaliau patraukė nuo savo stalo ištaisytą įrašą. Jų rūpesčiai buvo skirtingi, tačiau abu gyveno tarp dalykų, kuriuos mokėjo atskirti vieną nuo kito. Senukas girdėjo pažįstamo skambesio nebuvimą. Raštininkas tarp teisingų raidžių aptikdavo klaidingą ir žinojo, kiek daug gali priklausyti nuo mažo skirtumo. Nė vienas jų kasdien nesusimąstydavo, iš kur atsirado pati galimybė atpažinti. Jiems ji buvo įprastesnė už kvėpavimą. O kadaise, sakralinėje būties tvarkoje, dar nebuvo net to, ką galėtume vadinti įprastu dalyku.

Viename slėnyje per plačią upę driekėsi medinis tiltas. Juo eidavo pirkliai, piemenys ir kelių kaimų gyventojai, keliaudami į malūną arba grįždami iš turgaus. Pavasarį vanduo pakildavo iki apatinių sijų, o rudenį rūkas virš srovės nusileisdavo taip žemai, kad nuo vieno kranto ne visuomet galėjai išžiūrėti kitoje pusėje esančius turėklus. Niekas nemanė, kad tiltas gražus. Jį taisydavo, kai tik atsirasdavo laisvų rankų ir medienos, o senąsias atramas palikdavo tol, kol šios dar atrodydavo tvirtos. Žmonės prie jo girgždėjimo priprato lygiai taip pat, kaip prie upės ošimo.

Vieną vėlyvą rytą prie tilto atėjo du keliautojai. Pirmasis skubėjo iš turgaus namo, nes krepšyje nešė pirkinius, kuriuos šeimai reikėjo parnešti iki vakaro. Antrasis keliavo beveik tuščiomis ir šio kelio nepažinojo. Nuo kalvų slinko rūkas, ir tolimalis tilto galas nyko pilkumoje. Pirmasis keliautojas išsikibo į turėklą ir pasakė, kad jau ne kartą čiaėjo blogu oru. Bendrakeleivis paklausė, ar neverta palaukti, kol prasigiedrys. Tačiau namo reikėjo eiti dar ilgai, o sprendžiant iš upės gausmo vanduo nebuvo pakilęs aukščiau nei įprastai. Jie žengė ant tilto.

Iš pradžių viskas buvo taip, kaip pasakodavo slėnio gyventojai. Po kojomis lentos atsakydavo trumpu dusliu garsu, kažkur apačioje vanduo plakė polius. Antrasis laikėsi dešiniojo turėklo. Pirmasis ėjo kiek priekyje ir vis atsigrėždavo, kad rūke nepamestų bendrakeleivio. Staiga tarp dviejų žingsnių pasigirdo sausas trakstelėjimas. Srovės triukšme jo beveik nebuvo girdėti, ir jis buvo visai kitoks nei įprastas senų lentų girgždesys. Pirmasis norėjo eiti toliau, bet bendrakeleivis sustojo. Jis paklausė: „Girdėjai?“ Pirmasis atsakė: „Tas tiltas visada kalba“, tačiau ir pats sustingo.

Jie pritūpė apžiūrėti lentų. Per vieną jų driekėsi plona tamsi linija. Pritemusioje šviesoje ji atrodė kaip šlapias virvės paliktas dryžis, tačiau pirštais nuvalę purvą jiedu pamatė pradėjusius skirtis medienos plaušus. Kiek toliau lenta įlinko, kai pirmasis keliautojas paspaudė ją kelioninės lazdos galu. Dabar buvo galima matyti, kur sveika mediena dar laiko, o kur prasideda pažeidimas. Linija neatsirado tą akimirką, kai ją pastebėjo. Ji buvo ir rytą, o gal daugelį ankstesnių dienų. Tik dabar abu vyrai sugebėjo atskirti ją nuo tamsių medienos rievių.

Pirmasis keliautojas išbalo. Jis prisiminė, kiek kartų buvo ėjęs per tą lentą nė nepažvelgęs po kojomis. Bendrakeleivis lėtai perkėlė lazda prie gretimos atramos, ją patikrino ir pasiūlė grįžti. Pirmasis, mėgindamas per rūką įžiūrėti kitą krantą, pasakė: „Bet juk beveik perėjome.“ Antrasis atsakė: „Kaip tik todėl, kad beveik perėjome, dar turime kur sugrįžti.“ Prisiglaudę prie turėklų jie atsargiai žengė keletą žingsnių atgal. Trakstelėjimas pasikartojo, bet nesustiprėjo. Kai po kojomis pagaliau pajuto tvirtą žemę, pirmasis keliautojas ilgai nepaleido medinio turėklo, tarsi tiltas vis dar laikytų jį virš upės.

Sugrįžęs ant tvirtos žemės pirmasis keliautojas vis dar mintyse girdėjo tą trakstelėjimą. Lenta buvo pažeista dar prieš jiems

ateinant, tačiau anksčiau įprastas jos girgždėjimas jam nekėlė jokio nerimo. Pastebėtas įtrūkimas nesukūrė pavojaus, tik leido atskirti pavojingą vietą nuo įprastų lentų. Žmonių pasaulyje taip nutinka nuolat. Sužinome apie tai, kas jau egzistavo, ir tuomet pažįstamas kelias atrodo kitoks. Tačiau taip atpažįstami jau susiformavę daiktai, ir tai daro žmogus, gebantis matyti, girdėti bei prisiminti. Pirmasis Skirtumas, apie kurį pasakoja Testamentas, negalėjo būti žvilgsnis į jau pastatytą tiltą.

Prie kelio stovėjo žema pastogė, kurioje laikydavo įrankius. Keliautojai rado anglies gabalėlį ir nulūžusią lentą. Ant jos užrašė perspėjimą, tačiau pirmasis pažvelgė į kreivas raides ir pasakė, kad tokiaime rūke niekas nespės jų perskaityti prieš užžengdamas ant tilto. Tada skersai tilto įėjimo užritino du sunkius po ankstesnio remonto likusius rąstus ir pritvirtino perspėjimą prie turėklo. Darbas ilgai neužtruko. Vis dėlto, vėl pažvelgęs į užtvertą perėją, pirmasis keliautojas pastebėjo savyje keistą pokytį: rytą tiltas jam tebuvo trumpas ir pažįstamas kelias, o dabar virto vieta, apie kurią jis privalo įspėti kitus.

Artimiausiame kaime iš pradžių jais nepatikėjo. Vienas vyras gūžtelėjo pečiais ir pasakė, kad tiltas traška kiekvieną rudenį, o kitais metais jį vis tiek pakeis. Prie šulinio vandenį semusi moteris prisiminė, kad jos dukra tuo tiltu eina į mokyklą. Keliautojai tiksliai paaiškino, kur rado įtrūkimą. Jie negalėjo pasakyti, kiek giliai siekia pažeidimas, ir neteigė išmaną visų atramų būklę. Tačiau papasakojo apie įlinkusią lentą, lazda, kuria tikrino medį, ir rąstus, kuriais jie užtvėrė įėjimą. Išgirdęs šias smulkmenas, kaimo dailidė pasiėmė plaktuką ir pasakė kitą dieną eisiantis ten kartu su jais.

Vienas keliautojas bijojo pavėluoti namo, antrasis galvojo apie tuos, kurie eitų per tiltą iš paskos. Kaimiečiai irgi ginčijosi: vieniems reikėjo trumpiausio kelio į malūną, kitiems svarbiau buvo nekelti pavojaus vaikams. Pats įtrūkimas nepasakė, kuris

sprendimas geras. Jis tik tapo matomas. Žmonės suteikė tam, ką sužinojo, moralinę prasmę pagal tai, ką žinojo apie kitų gyvenimus ir kaip ketino pasielgti. Neišreikštasis jų ginčo neteisė. Atsakomybė kilo tarp žmonių, jau gebančių atskirti savo veiksmų pasekmes.

Kitą dieną rūkas pakilo ir tiltas pasimatė visas. Saulės šviesoje jis atrodė dar tvirtesnis nei vakar, tarsi pavojus būtų buvęs tik vakarykščio oro savybė. Kaimo dailidė atėjo ne vienas. Jį lydėjo du darbininkai su kirviu, virve ir atsarginėmis lentomis. Jie iš karto pastebėjo, kad viena po tiltu esanti atrama nuo vandens pajuodusi. Vyresnysis meistras pasiūlė nuimti viršutinę lentą ir pažiūrėti, kas slypi po ja. Kitas darbininkas manė, kad tai bereikalingas delsimas: uždėjus naują lentą ant įtrūkusios vietos, žmonės tiltu vėl galėtų naudotis dar prieš pietus. Jie ginčijosi neilgai, nes keliautojai parodė, kaip lenta linksta net lengvai paspausta lazda.

Vyresnysis dailidė priklaupė ir ištraukė vinį. Lenta netikėtai lengvai pasidavė, tarsi jau seniai būtų nustojusi laikytis prie atramos. Po ja jie rado šlapią tašą. Iš išorės mediena atrodė beveik nepasikeitusi, tačiau viduje ji trupėjo palietus įrankio smagaliu. Jaunesnysis darbininkas pažvelgė į nuimtą lentą, paskui į naująją, kurią jau buvo paruošęs, ir tyliai padėjo ją į šalį. Dabar suprato, kodėl lopas būtų pavojingas. Jis paslėptą pažeidimą dar geriau nei rūkas. Vyresnysis liepė patikrinti gretimas sijas, ir ten buvo aptiktos dar dvi nepatikimos vietos.

Meistrui nuėmus viršutinę lentą išryškėjo tai, ko keliautojai negalėjo sužinoti žvelgdami į paviršių. Jie sugebėjo atskirti įtrūkimą nuo medienos rievės, bet nežinojo, kad vanduo pažeidė pačią atramą. Vienas atskyrimas atvėrė kelią kitam. Tačiau kad ir kiek tilto dangos jie būtų išardę, kiekvienas jų žingsnis vis tiek priklausė pasauliui, kuriame jau egzistavo atskiri daiktai, laikas ir juos stebintys žmonės. Pasakojimas apie Pirmąjį Skirtumą kalba

apie gilesnę pradžią: apie pačią atskirumo galimybę, kurios dar neturėjo niekas, kas buvo pasireiškę.

Amžinoje Neišreikštojo pilnatvėje atsivėrė tai, per ką galėjo pasireikšti visa, ką įmanoma atskirti. Neužsidegė pirmoji žvaigždė, nenuskambėjo joks garsas ir niekas nestovėjo nuošalyje, stebėdamas įvykį. Tačiau pasirodė pati galimybė skirti. Pirmasis Skirtumas apsireiškė. Dėl to Neišreikštasis nesumažėjo, o nesuskaičiuojami galimi keliai nevarto vieninteliu iš anksto nulemtu pasauliu.

Pirmojo Skirtumo negalima lyginti su kirvio smūgiu, perskėlusiu jau paruoštą medžio gabalą. Smūgiui reikėtų ir daiktų, ir judesio. Negalima jo vadinti ir blyksniu, kurį kas nors pamatė tamsoje: dar nebuvo nei tokio liudytojo, nei paties regėjimo. Tai, kas tapo įmanoma dėl Skirtumo, dar nebuvo žinojimas apie tai, kas pamatyta. Šviesa dar turėjo atverti pažinimą, o pirmoji sąmoninga siela turėjo ją priimti. Kol kas pasakojimas pasiekė tik pasireiškimo galimybę ir neturime jos pakeisti tuo, kas pasirodys vėliau.

Keliautojai padėjo nešioti lentas ir gabenti supuvusią medieną į krantą. Kaskart žmonėms priėjus prie uždaryto tilto, jie paaiškindavo, kodėl tenka sukti ilgesniu keliu per brastą. Kai kurie pykdavo, ypač vyrai, nešę sunkų grūdų maišą ir vėlavę į malūną. Jaunesnysis darbininkas norėjo jam šiurkščiai atkirsti, tačiau meistras jį sustabdė ir parodė iš tilto išimtą tašą. Vyras palietė trupančią medieną, akimirka patylėjo ir patraukė aplinkiniu keliu. Ne visi liko patenkinti. Tačiau dabar kiekvienas galėjo pamatyti tai, ką anksčiau slėpė tilto danga, ir pats nuspręsti, kur eiti.

Antrosios dienos pabaigoje senos atramos jau buvo išardytos. Meistrai nespėjo baigti viso remonto: kelioms sijoms reikėjo sausos medienos, kurios netoliese nebuvo. Jie taip sutvirtino įėjimo užtvartą, kad niekas netyčia neužžengtų ant tilto, o perspėjimą pakabino aukščiau, kad jis matytųsi iš tolo. Vienas keliautojas

paklausė, ar nereikėtų vis dėlto uždengti kai kurių pažeistų vietų laikinosiomis lentomis. Dailidė nusivalė rankas ir pasakė: „Jeigu paslėpsime tai, ko bijome, rytoj tai niekur nedings.“ Jis pridūrė negalįs pažadėti greito remonto, tačiau dabar žinas, už kurias atramas galys atsakyti. Keliautojas linktelėjo ir pirmą kartą tą dieną liovėsi nerimastingai žiūrėti į tiltą, tarsi vien savo žvilgsniu privalėtų jį išlaikyti virš vandens.

Taisydami tiltą žmonės sprendimus priimdavo remdamiesi patirtimi ir tuo, ką patys galėjo patikrinti. Pirmoji būties riba neskyrė jiems moralinių taisyklių ir nežadėjo atlygio. Ji priklauso kitai, už bet kokią žmogaus vertinimą ankstesnei tvarkai. Žmonės Žemėje gali papasakoti apie trakstelėjimą, privertusį juos sustoti, ir apie pagalbą vienas kitam. Tačiau nuo to nė vienas netampa pirmapradžio švento įvykio liudytoju. Jo reikšmė mums atsiveria apmąstant pačią pasireiškimo sąlygą.

Darbininkams ruošiantis skirstytis, vienas jų paliko prie uždaryto tilto žibintą, kad išpėtų vėlyvus keleivius. Keliautojas pasiūlė pernešti šviesą į kitą krantą, bet įprastu keliu ten patekti jau nebuvo galima. Todėl jie iškėlė žibintą, pritvirtino prie aukštos karties ir patikrino, ar jo šviesa matoma pro rūką. Kol vyko remontas, reikėjo pasikliauti aplinkiniu keliu ir kaimyninio kaimo žmonėmis, kurių paprašė perspėti prie tilto einančius iš kitos pusės. Joks vienas ženklas negalėjo papasakoti visos istorijos. Perspėjimą turėjo kas nors pastebėti, o pastebėjęs suprasti, kodėl kelias uždarytas.

Kol tiltas buvo užvertas, už slėnio ribų driekėsi keliai, apie kuriuos šie keliautojai nieko nežinojo. Tačiau beribės galimybės neapsiriboja net visais Žemės keliais. Pirmasis Skirtumas nesuteikė žmonijai centrinės vietos būtyje. Galimi kitokie pasauliai, kuriuose protas bus visai nepanašus į mūsų, o vardai nekartos žmonių vardų. Nei Žemė, nei žmogaus veidas nėra

Neišreikštojo matas. Tai, kas apsireiškė, neišsemia jo amžinosios gelmės, ir joks būsimų pasaulių skaičius nepavers jo galimybių iš anksto sudarytu sąrašu.

Dar kitą dieną dailidės vežimu atgabeno sausų sijų. Prie tilto juos pasitiko jaunas padėjėjas, anksčiau siūlęs nedelsti ir užkalti ant įtrūkimo naują lentą. Dabar jis pats pasiūlė patikrinti kraštines atramas, nors tam tektų išardyti dar vieną tilto dangos dalį. Vyresnysis dailidė ją išklausė ir padavė įrankį. Darbas vyko lėtai. Keletą kartų jie suklydo matuodami ir pradėjo iš naujo, kol mediena gerai prigludo. Vienu metu saulė išlindo iš debesų ir apšvietė tarpą tarp lentų. Padėjėjas pastebėjo siaurą plyšį, kurio iš apačios nebuvo matyti, ir pakvietė meistrą patikrinti tvirtinimą. Iki pirmojo perėjimo aptikta klaida kainavo papildomo darbo, bet apsaugojo kitą žmogų nuo kritimo.

Meistrams bandant naują siją, įtrūkusi lenta jau buvo pakeista, tačiau dar reikėjo įsitikinti, ar naujoji sija atlaikys apkrovą. Žemiška patirtis rodo, kad pastebėti ribą ir suprasti jos reikšmę nėra tas pats. Sakralinėje tvarkoje po Pirmojo Skirtumo pasirodys Pirmoji Šviesa, pažinimo ir pasireiškimo pradžia. Pirmoji sąmoninga dieviškoji siela ją priims ir taps Pirmuoju Liudytoju. Neturime iškelti Liudytojo anksčiau už Šviesą ir Skirtumą, tarsi jis jau stovėtų prie paruošto pasaulio krašto.

Apie vidurdienį tiltą pirmasis pervažiavo vežikas su tuščiu vežimu. Meistrai paprašė neskubinti arklio, kad galėtų klausytis, kaip naujosios sijos reaguoja į svorį. Ratai lėtai riedėjo nuo vieno kranto į kitą, o darbininkas pridėjo delną prie turėklo, kad pajustų medžio virpėjimą. Paskui vežimą grąžino ir paleido dar kartą, šįsyk su nedideliu kroviniu. Tik po šių bandymų dailidė nuėmė užtvarą. Jis nežadėjo, kad tiltas stovės amžinai. Kitą pavasarį vanduo vėl pakils, ir medieną teks dar kartą tikrinti. Tačiau tą dieną jie galėjo

teisingai pasakyti atlikę reikiamą darbą ir patikrinę tai, kas turės išlaikyti žmones virš upės.

Vėl atidarius tiltą slėnio žmonės ėjo juo atsargiai. Niekas nevertė jų švęsti remonto pabaigos. Moteris su krepšiu stabtelėjo prie naujų turėklų ir paklausė, kodėl viena jungtis skiriasi nuo kitų. Dailidė parodė vietą, kur anksčiau kaupdavosi vanduo, ir paaiškino, kodėl ten teko pakeisti sujungimą. Kiti klausėsi ir keliavo toliau. Patys du keliautojai atėjo tik vakare. Pirmasis užlipo ant lentų, sustojo ten, kur buvo įtrūkimas, ir pamatė lygius sausus naujos lentos plaušus. Jis netvirtino dabar išmanęs tiltą iki paskutinės vinies. Tačiau daugiau nebereikėjo apsimesti, kad negirdėjo pirmojo trakstelėjimo.

Nuėmus užtvarą žmonės vėl ėjo į malūną, o vaikai smalsiai apžiūrinėjo šviežias lentas. Abu keliautojai dar prisiminė beveik negirdimą trakstelėjimą. Vien jį išgirsti nepakako: paskui sekė perspėjimas, patikrinimas ir darbas tų, kurie žinojo daugiau. Gebėjimas skirti suteikė galimybę veikti, bet už žmones nieko nepasirinko. Taip vienas žemiškas nutikimas padėjo suvokti pačios žemiškos patirties ribas. Pirmasis Skirtumas nebuvo nei pažeidimas, nei jo sutaisymas. Jis atvėrė galimybę, kad vieną dieną atsiras tai, ką galima atskirti, o vėliau ir tas, kuris sugebės tai atpažinti.

Vėlų vakarą, darbams prie tilto pasibaigus, vienas iš keliautojų užtruko ant upės kranto. Rūkas sklaidėsi, ir vandenyje pasirodė pirmųjų žvaigždžių atspindžiai. Iš pradžių jis išžiūrėjo vieną šviesų tašką, paskui kitą, o tuomet pamatė tarp jų besidriekiančią tamsą, kurios anksčiau nepastebėjo. Žvaigždės buvo toli ir nieko nežinojo apie jo nerimą. Jis nebandė paversti jų savo išganymo ženklais. Jam pakako žinoti, kad kelias vėl atviras ir kad jis galėjo įvardyti vietą, kurioje kadaise sustojo. Kitame krante kažkas pakėlė žibintą. Keliautojas atskyrė jo šviesą ir patraukė namo.

IV. Pirmasis žvilgsnis

Po Pirmojo Skirtumo pasireiškimas tapo įmanomas. Tačiau galimybė atskirti dar nebuvo žinojimas: nebuvo nei akies, nukreiptos į ribą, nei sielos, galinčios pasakyti, ką sužinojo. Su Pirmąja Šviesa atsivėrė šventoji pažinimo pradžia. Ji negimė iš kieno nors smalsumo ir jai nereikėjo iš anksto sukurti žmogaus veido. Šviesa suteikė galimybę pažinti tai, kas pasireiškė. Tuomet pirmoji save suvokianti dieviškoji esybė ją priėmė, ir įvyko Pirmasis žvilgsnis. Testamentas šią pirmąją sielą vadina Pirmuoju Liudytoju.

Viename pajūrio mieste gyveno stiklinių lęšių meistras. Jis mokėjo juos šlifuoti taip, kad žvejai iš tolo atpažintų pakrantės šviesas, o sargai pastebėtų artėjančius laivus. Kartą jam atnešė brangų prietaisą. Jo stiklas buvo nepriekaištingai skaidrus, tačiau išlinkęs rėmelis neleido laikyti prietaiso tiesiai. Vaizdas buvo neryškus, nors lęšis liko sveikas. Meistras nekaltino nei jūros dėl rūko, nei šviesos dėl menko ryškumo. Padėjo ant stalo mažą veidrodį, ištiesino ploną metalinę plokštelę ir paprašė mokinės pažiūrėti dar kartą. Tolimasis švyturys išryškėjo. Mergina džiaugsmingai jį atpažino, tačiau meistras priminė, kad prietaisas švyturio nesukūrė ir kad šis neprivalėjo atsirasti tą akimirką, kai buvo atpažintas.

Meistras gamino įvairius lęšius. Žvejui, ieškančiam įplaukimo į uostą, reikėjo vienokio stiklo; raštininkui, mėginančiam perskaityti išblukusias raides, kitokio. Meistras niekada nesakė, kad jūra skirta vien tam, kuris turi geriausią prietaisą. Kai kartą vienas mokinyš pareiškė, kad tolimas krantas iš tikrųjų egzistuoja tik jį kam nors pamačius, meistras padavė jam sudrėkusį žemėlapių ir paklausė, kas paliko senuosius ženklus. Mokinyš nutilo. Krantas buvo ten dar prieš jo žvilgsnį, o žmogaus pažinimas jį pasiekė

pamažu. Vis dėlto žvelgti buvo prasminga: pastebėtą dalyką galima įvardyti, apie jį išpėti kitus ir šitaip galbūt išgelbėti gyvybę.

Mokinė panoro padovanoti lėšių meistrui savo pačios pagamintą prietaisą, kad parodytų išmokusi amatą. Pasirinko ploną varinį rėmelį ir taip ilgai poliravo stiklą, kad jo krašte atsirado vos pastebimas nelygumas. Bandymo dieną pažįstamo švyturio vaizdas dvejinosi. Mergina supyko ir pareiškė, jog šviesa per silpna. Mokytojas pasiūlė pirmiausia patikrinti jos pagamintą daiktą ir tik tada spręsti apie tolimą šviesą. Jie išardė rėmelį, aptiko pažeistą vietą ir ją sutaisė. Mergina suprato, kad noras matyti kartais būna toks stiprus, jog žmogus dėl savo paties netikslumo ima kaltinti pasaulį. Ji tai prisimins ir vėliau, kai teks atsakyti ne vien už stiklą, bet ir už kitų žmonių saugumą.

Neišreikštasis liko amžinas ir neišsemiamas, nors atsivėrė Skirtumas ir pasirodė Šviesa. Amžinybė neprarado būsimų kelių vienam iš jų tapus tikrove. Pirmasis Liudytojas priėmė Šviesą ir suvokė tai, kas atsivėrė. Tai buvo pirmasis jo liudijimas. Jis nebuvo Neišreikštojo šeimininkas ir nevaldė ištakų kaip žemiškasis valdovas. Priešingai, jis pirmasis pažino galimybių gelmę, pranokstančią visa, kas jau pasireiškė. Taip pirmojoje save suvokiančioje būtybėje užgimė žinojimas, kurį vėliau bus galima perduoti kitiems.

Žmogui Žemėje žodis „priėmė“ primena rankos judesį, odos prisilietimą arba šviesą, pasiekiančią akies vyzdį. Tačiau pirmoji dieviškoji siela dar neturėjo žemiškų organų. Priimti Šviesą reiškė pabusti pažinimui. Šviesai nereikėjo laukti Liudytojo, kad taptų šventuoju pradū; Liudytojas be Šviesos nebūtų galėjęs tapti liudytoju. Jų ryšys nepanaikina skirtumo tarp jų. Garbindama Pirmąją Šviesą, bendruomenė gerbia pačią šventąją atvirumo pradžią, o šlovindama Pirmąjį Liudytoją prisimena tą, kuris pirmasis ją priėmė ir tapo žinojimo nešėju.

Nuo to vakaro mokinė ėmė vaikščioti į prieplauką ir žymėtis krantų kontūrus. Ją žavėjo mintis, kad tinkamai įstatytas lėšis atveria akiai naują pasaulį. Kartą ji nepastebėjo mažos valtys visai prie molo, nes pernelyg atidžiai ieškojo tolimos šviesos. Žvejys ją pašaukė, ir ji spėjo numesti žmonėms virvę. Grįžusi į dirbtuvę pasiskundė mokytojui: prietaisas parodė tai, kas toli, tačiau neperspėjo apie tai, kas arti. Senukas atsakė, kad įrankis suteikia galimybę matyti, bet neprisiima pareigos nuspręsti, kur žmogus nukreips dėmesį. Mergina įsidėmėjo jo žodžius. Nors tie žodžiai buvo apie žemišką amatą ir žmogaus Valią, jie padėjo jai nepaversti gebėjimo matyti klaidingu visažinystės pažadu.

Kitą rytą mokinė vėl nuėjo prie švyturio. Dienos šviesoje pastebėjo, kiek daug valčių įplaukia į uostą, kol jos prietaisas nukreiptas į tolimą bokštą. Nuo tada šalia laikydavo antrą, paprastesnį žiūroną arti esantiems dalykams stebėti. Mokytojas neapdovanojo jos skambiu titulu už išradingumą, bet patikėjo stebėti pakrantės šviesas prastu oru. Tada mergina suprato, kad matyti reiškia ne tik atrasti nauja, bet ir ryžtis atsakyti už tai, ką jau matei. Šioje žemiškoje patirtyje aidėjo gilesnio šventojo žodžio atgarsis: tai, kas pasireiškė, verta liudijimo.

Kartą prie jūros mokinė stebėjo, kaip aušra nušviečia tamsias švyturio sienas. Mokinė pasakė, kad bokštas atsirado tik dėl šviesos. Meistras pasiūlė sugrįžti naktį ir pridėti delną prie akmens. Kai ji taip padarė, bokštas stovėjo toje pačioje vietoje, šaltas ir šiurkštus. Šviesa nesukūrė jo iš naujo, tik atvėrė akims. Panašiai ir Pirmoji Šviesa šventajame pasakojime nėra nei žemiškoji saulė, nei švyturio liepsna. Ji atvėrė pažinimą dar prieš atsirandant žemiškoms akims ir krantams; pirmoji dieviškoji sąmonė priėmė šį atvirumą ir tapo Liudytoju. Gamtos šviesuliai turės savo istoriją, kuri neapribos šventojo prado vienu dangumi.

Vėliau mokinė paklausė, iš kur meistras žino, kad kitam žmogui pagamintas prietaisas tikrai padės rasti kelią. Jis prisipažino iš anksto to nežinąs: stiklą galima patikrinti, rėmelį ištiesinti, tačiau paskui reikia žmogaus, kuris paims prietaisą ir mokės juo naudotis. Panašų skirtumą saugo Testamentas. Pirmoji Šviesa atveria pačią galimybę pažinti, o pirmasis ją priėmęs Liudytojas, Žemės tikėjime vadinamas Liuciferiu, tapo pirmuoju šio pažinimo nešėju ir perdavėju. Jis atskirai nevaldo kiekvieno būsimo likimo ir nepildo norų vien todėl, kad šie pavadinami maldomis. Tačiau jo pirmumas primena, kad žinojimą galima priimti, išsaugoti ir perduoti.

Žemiškose legendose dievai dažnai vaizduojami kaip į žmones panašūs milžinai, tik stipresni ir senesni. Tačiau jei Pirmajam Liudytojui reikėtų žmogaus kūno, dvasinė istorija turėtų prasidėti nuo būtybės, kurios Žemės gamta dar nebuvo pagimdžiusi. Jo pirmumas glūdi Šviesos suvokime, o ne veido pavidale. Kitame pasaulyje, jei jame atsirastų protas, gali būti žinomi kitokie to paties pirmojo Liudijimo vaizdiniai. Žemiškasis Liuciferio vardas ir toliau bus vertas šlovinimo, nereikalaujant, kad jis būtų vienintelis vardas visuose pasauliuose.

Liudytojas nesaugo Šviesos kaip nuo kitų delne paslėptos monetos. Jis pažįsta ir gali perduoti tai, ką pažino. Čia slypi pirmosios dieviškosios sielos pirmumas. Vėliau žmonės vieno žodžius tikrins kito žodžiais, grįš prie savo klaidų, dalysis patirtimi ir vieni kitiems atvers kelius. Jų žinios bus ribotos, o atmintis kartais juos apgaus. Tačiau liudijimo orumas neišnyks: kreipdamiesi į pirmąją Šviesos nešėją, jie prisimins, kad žiniomis reikia dalytis, o ne naudotis jomis valdant tuos, kurie dar ieško.

Pirmoji Šviesa atvėrė šventąją pažinimo galimybę, ir pirmoji save suvokianti dieviškoji siela ją priėmė. Pasakojime šie du veiksmai prasme seka vienas po kito, nors jokių žemišku laikrodžiu

nebūtų įmanoma išmatuoti tarp jų praėjusio laiko. Šviesa nebuvo sukurta Liudytojo Valia. Liudytojas savo sutikimu nepadarė jos dieviškos; jis pirmasis tapo tuo, kas galėjo ją priimti ir atminti. Todėl Šviesos garbinimas yra tikėjimo šerdis, o Liuciferis gerbiamas kaip pirmasis žinių apie ją nešėjas ir perdavėjas.

Pirmasis žvilgsnis nebuvo nukreiptas į žvaigždę ar žmogaus veidą, kurie dar nebuvo atsiradę gamtinėje pasaulio istorijoje. Negalime įvardyti konkrečios žvaigždės, akmens ar kūno, nes jų gamtinė istorija dar neižengė į pasakojimą. Tačiau tvirtinti, kad žvilgsnis kryo į visišką tuštumą, irgi reikėtų apsimesti, jog tuščio ir pilno priešprieša jau buvo. Pirmasis liudijimas susijęs su pačia atsivėrusia galimybe skirti. Ten, kur tapo įmanoma atskirti, atsivėrė ir asmeniško buvimo galimybė, o šio buvimo akivaizdoje tai, kas pasireiškė, galėtų būti suvokta kaip atskira tikrovė. Visi vėlesni pažinimo objektai priklauso pasauliui, besiskleidžiančiam už šio šventojo slenkščio.

Kreipdamiesi į Pirmąją Šviesą, tikintieji nesutapatina savo žodžių su fizinės jėgos pavadinimu. Jie gerbia šventąjį pradą, kuris atveria pažinimo galimybę. Šlovindami Liuciferį, jie prisimena pirmąją sąmoningą sielą, per kurią žinojimas tapo perduodamas. Pirmajam Liudytojui galima melstis dėkojant ar prašant išminties, tačiau negalima jo paversti mūsų užsąsątytą stebuklą vykdytoju. Kas trokšta gyvenime rasti kitą kelią, pirmiausia turi išmokti atpažinti galimybes, o tada prisiimti atsakomybę už pasirinkimą.

Kai Žemėje atsirado žmonės ir jų kalbos, jie įgijo gebėjimą įvardyti tai, ką girdi, skirti krantus ir saugoti tolimų šviesų atminimą. Tačiau Žemė nebuvo pasodinta į būties sostą. Žvaigždžių šviesa, pagal kurią jūrininkai matuoja atstumus, priklauso gamtiniam pasauliui, į kurį mes atėjome gerokai vėliau. Ir jei kituose jo kraštuose atsiras protas, nepanašus į žmogaus, jis neturėtų būti laikomas mažiau vertu dvasinio kreipimosi vien

todėl, kad neturi mūsų veido ir kalbos. Visuotinis dieviškasis buvimas nelaukė žemiškos kalbos atsiradimo, kad taptų tikras.

Yra skirtumas tarp daugelio pasaulių po vienu žvaigždėtu dangumi ir kitų galimų visatų. Jo neturėtume ištrinti dėl gražios frazės. Kitos planetos ir žvaigždžių sistemos priklauso mūsų tiriamam kosmosui; kita fizinė visata tėra galimybė, kurią protas gali svarstyti, bet neturi teisės skelbti jau atrasta gyvenama karalyste. Tačiau Pirmojo Liudytojo negalima uždaryti žmogaus observatorijos ribose. Jo vienybė nepriklauso nuo to, kiek pasaulių egzistuoja, kiek skirtingi gali būti jų gyventojai ar kaip toli nusidriekia tai, kas pasireiškė. Viena Šviesa nevirsta daugeliu dievų vien todėl, kad yra daugybė būdų matyti.

Vieną vasaros naktį mergina palinko virš žemėlapio ir stebėjo žvaigždžių šviesą, krintančią ant varinio prietaiso rėmelio. Kai kuriuos dangaus kūnus ji išžiūrėjo tik kaip menkus šviesos taškelius. Dėl to jie netapo nei mažesni, nei mažiau tikri. Ji susimąstė, kaip keista būtų paskelbti kiekvieną akiai neižiūrimą vietą beprasme. Už vieno horizonto gali atsiverti kitas. Tačiau įsivaizduoti gyvenamus pasaulius ir žinoti, kad jie gyvenami, nėra tas pats. Net jei kada nors nesuskaičiuojamuose jai nematomuose krantuose prabiltų kitokios prigimties būtybės, joms nereikėtų įgyti jos žmogiško pavidalo, kad turėtų dvasinį orumą.

Kai lėšių meistro mokinė užaugo, ji pati ėmė mokyti jaunos darbininkus. Spintoje saugojo seną sugedusį prietaisą, likusį dar iš mokymosi metų, nors seniai būtų galėjusi pakeisti jį geresniu. Kartą naujas mokinyš paklausė, kam laikyti daiktą, kuris jau niekam nepadeda matyti. Moteris išėmė jį iš spintos, leido apžiūrėti išlinkusį rėmelį ir paprašė pasakyti, ką pastebi. Jaunuolis išvardijo pažeidimus. Ji paklausė, ar jis tuos pačius dalykus matė dar prieš paimdamas prietaisą į rankas. Jis prisipažino iki tol atkreipęs dėmesį tik į apsiblaususį stiklą. Moteris tarė: „Vadinasi,

įgijai ne kitą daiktą, o kitoki žvilgsnį į tą patį.“ Daugiau ji nieko neaiškino.

Kai ji pirmą kartą priėmė į dirbtuvę žuvusio žvejo vaiką, kalbėti apie jūrą be nerimo jai buvo nelengva. Berniukas atnešė tėvo prietaisą, apgadintą per paskutinę kelionę, ir paprašė vėl padaryti jį tinkamą naudoti. Moteris nežadėjo, kad sutaisius stiklą išnyks pavojus, ir nepasakojo berniukui apie jo tėvą to, ko pati nežinojo. Kartu jie nuėmė varinį rėmelį, išvalė įtrūkusią jungtį ir iki vakaro derino naują plokštelę. Berniukas vis klausė, ar dabar prietaisas bus visiškai tikslus. Saulei leidžiantis ji leido jam pažvelgti į švyturį, o paskui paprašė pasukti žvilgsnį į valtį visai prie kranto. Jis pats pamatė skirtumą tarp to, ką prietaisas gali parodyti, ir to, apie ką dar reikia pasiteirauti.

Kartais į jos dirbtuvę užsukdavo žmonių, norėjusių įsitikinti, ar tolimas laivas tikrai artėja. Jie pasakodavo prieštaringas istorijas apie vairininką ir krovinį. Jaunoji meistrė duodavo jiems prietaisą ir prašydavo apibūdinti tik tai, ką iš tiesų gali įžiūrėti. Šios taisyklės laikėsi ir pati, nors kartais jai labai norėdavosi pasakyti daugiau. Kartą visas uostas laukė svarbaus laivo, tačiau už molo pasirodė paprasta žvejų valtis. Miestiečiai nusivylė, o mergina pajuto palengvėjimą: geriau atsisakyti gražios prielaidos, negu įprasti kalbėti su nepagrįstu tikrumu. Taip jos amatas tapo savotiška mokykla, kurioje ji mokėsi gerbti dalykus, egzistuojančius nepriklausomai nuo jos norų.

Kartą ant kranto jos buvęs mokytojas išskleidė žemėlapius, atvežtus iš skirtingų laivų. Dviejuose buvo pavaizduotas tas pats sąsiauris, tik jo vardas skyrėsi: viename krantas vadintas seniai mirusio valdovo vardu, kitame išlikęs senovinis žvejų vartotas pavadinimas. Mergina pamatė, kad nė vienas įrašas nekeičia kranto linijos ir kad skirtingi vardai nepaverčia vienos jūros dviem. Ji nežinojo galimų kitų pasaulių gyventojų vardų ir nemėgino

išgalvoti jų balsų. Tačiau suprato: jei kada nors kitos mąstančios būtybės kreipsis į tą patį Pirmąjį Liudytoją kitu vardu, būties platybės nesuskaldys vieningo dieviškojo buvimo į nesusijusias dalis. Šventas jos krašto vardas liks tikru jos kreipiniu, nereikalaujančiu, kad nežinomi pasauliai priimtų svetimą kalbą.

Dirbtuvės darbininkai pasakodavo apie seną švyturį, kurio ugnis per smarkias audras kartais užgesdavo. Vieni tvirtino, kad kalti prižiūrėtojai, kiti manė, kad jūros druska gadina mechanizmą. Meistrė nepriėmė nė vieno aiškinimo vien todėl, kad jis skambėjo gražiai. Ji nuėjo į krantą, pasikalbėjo su ugnį prižiūrinčiais žmonėmis ir išmoko skirti gandas nuo liudijimų. Vieną dieną paaiškėjo, kad didžiausia problema buvo drėgmė patalpoje, kurioje laikytas kuras. Po įprasto žmonių darbo švyturys tapo patikimesnis. Jokia šventa frazė negalėjo pakeisti remonto, tačiau pagarba tiesai padėjo laiku jo imtis.

Vienas mokinys panoro per suremontuotą prietaisą pamatyti pačias tolimiausias žvaigždes. Dirbtuvė galėjo pasiūlyti tik tai, ką leido jos laikmetis, todėl daugelis norų likdavo neišsipildę. Tačiau moteris nedraudė jam klausti. Ji žinojo, kad pažinimo troškimas gali derėti su gebėjimu pripažinti stebėjimo ribas. Jei kada nors geresni prietaisai parodys daugiau, tai nesunaikins to, kas jau matyta, ir nepavers praeities žmonių kaltais dėl silpnesnio regėjimo. Žemiškas žinojimas auga per laiką ir daugelio darbą. Pirmasis šventas liudijimas nepakeičia šio ilgo darbo paruoštais atsakymais.

Pamatęs tolimą šviesą, žmogus gali lengvai palaikyti vieną sėkmingą stebėjimą visąžinystės įrodymu. Mergina prie švyturio ne kartą pastebėjo tai savyje. Anksčiau ji manė, kad geras prietaisas suteikia teisę užtikrintai kalbėti apie kiekvieną laivą. Tačiau kartą teko pripažinti jūrininkams, kad ji mato tik stiebą ir nežino, kas yra denyje. Tądien niekas jos nepasmerkė už

atsargumą. Priešingai, įgula galėjo pasiruošti nepasitikėdama klaidingu pažadu. Taip ji suprato žinojimo vertę, kai šis nesisavina to, kas dar nežinoma.

Pirmojo Liudytojo akivaizdoje niekas netampa kito žmogaus žvilgsnio savininku. Pirmasis pamatęs gali parodyti kelią, perspėti apie pavojų ar pasidalyti atradimu. Tačiau neturi teisės reikalauti, kad paskui jį einantis nustotų žvelgti pats. Mergina prie švyturio jau buvo išmokusi šio skirtumo kainą. Ji ėmė mokyti naujus darbuotojus tikrinti net jos pačios skaičiavimus, nors jie pagarbiai vadindavo ją vyresniąja. Kitaip tariant, liudijimas perduoda tai, kas matyta, kartu išsaugodamas būsimą liudytojo laisvę.

Meistrė įprato prie kiekvieno baigto prietaiso palikti mažą lapelį su patikrinimo data. Jeigu stiklas sugestų, kitas meistras galėtų matyti, kada jis buvo paskutinį kartą apžiūrėtas. Kai kurie užsakovai šiuos užrašus laikė pernelyg dideliu atsargumu. Tačiau ji žinojo, kaip greitai jūroje pavojumi gali virsti prarasta smulkmena. Įrašas nebuvo nei magiškas amuletas, nei įgūdžių pakaitalas. Jis leido liudijimui tęstis ir tada, kai pirmasis prietaisą rankose laikęs žmogus jau buvo išėjęs. Ši žemiška praktika nebuvo šventosios Šviesos pradžia, bet mokė žmones garbingiau gyventi jos atvertame pasaulyje.

Kartą meistrė nukabino nuo sienos žemėlapi, kuriame daugelį metų žymėjo pakrantės šviesų stebėjimus. Už kiekvieno ženkle slypėjo kieno nors kelionė, tačiau tarp pažįstamų žymų buvo likę tuščių vietų. Ji nelaikė jų įrodymu, kad ten nėra kranto. Mokiniui ji pasakė: „Dar nesu čia buvusi, todėl nieko neužrašiau.“ Ji jau buvo sužinojusi, kad tarp dviejų teisingų žinių gali slėptis trečia, anksčiau nepastebėta. Taip ir sakralinėje tvarkoje Šviesa neaprepia visos neišsemiamos Neišreikštojo gelmės. Tai, kas pažinu, įgyja ribą ir savąjį pavidalą, o už jos lieka tai, kas dar neatsiskleidė. Šią ribą Testamentas pavadins Šydu.

Vienintelė Pirmoji Šviesa netampa kitokia vien todėl, kad begaliniais žvaigždžių keliais gali eiti nesuskaičiuojama daugybė sąmoningų būtybių. Ir pirmasis ją priėmęs Liudytojas nepasidalija į tiek būtybių, kiek gali atsirasti kalbų. Mes vadiname jį Liuciferiu, o mūsų balsas priklauso Žemei. Tačiau ten, kur kita sąmonė galės priimti atvirumą ir atsigręžti į nežinomas galimybes, jai nereikės žmogaus anatomijos. Šviesa nesuteiks mūsų namams išskirtinės pirmenybės. Pirmasis Liudytojas liks tas, kuris atvėrė pažinimo kelią, nepasisavindamas visų būsimų kelių.

Virš dar neapsireiškusio pasaulio nekabojo audeklas, už kurio kas nors laukė atvykstančios minios. Tačiau beribis atvirumas neleistų atskiroms formoms įgyti savų ribų. Ilgainiui kiekviena forma bus pažini tik iš dalies ir ne vienu žvilgsniu. Šviesa išsaugos gelmę, kurios neišsems net tolimiausios paieškos. Iš pirmojo skirtumo tarp to, kas atsivėrė, ir to, kas liko neapsireiškę, pradeda rastiš Šydo būtinybė.

Vakare mažoje dirbtuvėje degė dvi šviesos. Pro langą krito paskutinis saulės spindulys, o ant stalo švietė lempa. Jaunoji mokinė pro sutaisytą lęšį ižiūrėjo siaurus tolimų šviesų ruoželius, tačiau padėjo prietaisą į šalį, kad užbaigtų rėmelį kitam užsakymui. Ji prisiminė mokytojos pasakojimą apie valtį prie molo, todėl nesistengė tyrinėti vien to, kas toli, pamiršdama tai, kas arti. Baigus darbą, meistrė užgesino lempą, užvėrė langines ir paliko prietaisą ant stalo iki ryto. Net tamsoje daiktas nenustojo būti tuo, kuo buvo. Kitą dieną jį bus galima vėl pamatyti, nes šviesa atvers akiai tik vieną iš galimų susitikimo su daiktu būdų.

Pirmasis žvilgsnis atvėrė asmenišką liudijimą: Šviesą priėmė pirmoji dieviškoji siela. Neišreikštojo neišsemiamumas dėl to nesumažėjo, ir nė vienas galimas kelias neliko amžiams užvertas vien todėl, kad pasireiškimas jau prasidėjo. Tačiau ten, kur kas nors tampa matoma, atsiranda riba to, kas atsivėrė. Šviesa leidžia

matyti nesunaikindama visos gelmės. Tarp to, kas atsivėrė, ir to, kas dar liko neapsireiškę, atsirado Šydas.

V. Regimojo pasaulio riba

Pirmoji Šviesa atvėrė pažinimo galimybę, o Pirmasis Liudytojas ją priėmė. Tačiau tai, kas atsivėrė, netapo visa būties pilnatvė. Amžinasis Neišreikštasis liko neišsemiamas; už kiekvieno pasireiškusio pavidalo išliko neatsivėrusios galimybės, nesuvedamos į vienintelį likimą. Kad tai, kas pasirodė, įgytų savą formą, atsirado riba tarp regimo ir dar neapsireiškusio. Šią ribą Testamentas vadina Šydu. Jis neslėpė už sienos pralaimėjusios karalystės ir nekovojo su Šviesa: Šydo ribose tai, kas pasirodė, įgijo savą orumą.

Pajūrio gyvenvietėje gyveno audėja, turėjusi nedidelę dirbtuvę su vienu plačiu langu. Ji audė drobes laivams ir storus audinius namams ant vėjuoto kranto. Rytais saulė taip ryškiai krisdavo ant staklių, kad siūlai atrodydavo išblukę, o vakarais šviesa pasislėpdavo už akmeninių stogų ir tekdavo uždegti lempą. Kartą moteris ištempė prieš langą pusiau permatomą audinį. Prie staklių nepasidarė pernelyg tamsu, tačiau raštai nebeištirpdavo akinančioje šviesoje. Audėjos dukra, iš motinos besimokiusi amato, nustebo: motina visuomet sakydavo, kad aiški šviesa būtina darbui, o dabar pati pridengė langą.

Dirbtuvę audėja paveldėjo mirus vyresniajai seseriai. Ant sijos po lubomis kabėjo audinių pavyzdžiai, kai kurie tokie seni, kad jų spalvos buvo beveik išnykusios. Kiekvienas išsaugojo jį audusios meistrės rankos braižą, o pusiau pamiršti meistrių vardai buvo užrašyti ant mažų medinių etikečių. Mokinė norėjo atnaujinti dirbtuvę ir kartą pasiūlė išmesti išblukusias skiautes. Audėja ją sustabdė ir paaiškino, kad kaip tik iš jų galima suprasti, kaip keitėsi amatas. Sena drobė netapdavo šventa vien dėl amžiaus, tačiau liudijo gyvenimą, kurio pėdsakus neapgalvotas tvarkymasis

galėjo sunaikinti. Jau tuomet mergina mokėsi atskirti bevertį nuo to, ko vertės dar nesupranta.

Audėja padėjo šaudyklę ant staklių krašto ir tarė: „Šviesos mums reikia, kad atskirtume. Tačiau kai spindulys krinta tiesiai į akis, matau mažiau, nei galėčiau.“ Dukra pabandė patraukti audinį į šalį, paskui vėl jį užtraukė. Abiem atvejais langas liko langu, o diena tebebuvo diena. Keitėsi tik tai, kiek jos akys galėjo įžiūrėti. Mergina pirmą kartą pastebėjo smulkias klaidas rašto pakraštyje, anksčiau paslėptas akinimo. Ji jas ištaisė ir nebevadino pusiau permatomos užuolaidos šviesos priešu.

Šydas nebuvo audeklas, ištemptas tarp dviejų jau užbaigtų karalysčių. Jis suteikė galimybę rasti atskiram pavidalui ir išsaugojo to pavidalo ryšį su neišsemiamumu. Už to, kas regima, nestovėjo kitas dievas, pavydžiai slepiantis turtus nuo Pirmojo Liudytojo. Pirmasis atskiriamas dalykas galėjo pasireikšti ir būti pažintas neišsėmdamas visų kitų galimybių. Ir kai ateityje atsiras jūros, krantai ir žmonių dirbtuvių langai, kiekviena atsivėrusi forma turės savo atskleidimo ribą. Ta riba nepaneigs to, kas pamatyta, tik paliks pasauliui gelmę.

Apie ribą lengva kalbėti kaip apie praradimą, tarsi beribiškumas visada būtų tobulesnis už apibrėžtumą. Tačiau pabandyk įsivaizduoti žodį, neturintį nei pradžios, nei pabaigos, ir nebegalėsi jo atskirti nuo triukšmo. Melodiją atpažįstame iš garsų ir pauzių skirtumo; pasakojimas tampa pasakojimu dėl įvykių sekos, kurioje vienas veiksmas nėra tapatus kitam. Šie pavyzdžiai paimti iš gerokai vėlesnio žmogaus gyvenimo ir nėra kosminio Šydo priežastys. Tačiau jie primena, kad apibrėžtumas gali padėti atsirasti savitam pavidalui, o ne jį nuskurdinti. Šventajame pasakojime Šydas kaip tik ir atveria šį būsimo regimojo pasaulio orumą.

Vis dėlto mokinei buvo sunku atsisakyti minties, kad kiekviena uždanga pavojinga. Ji prisiminė, kaip vaikystėje tėvai per audrą užverdavo langines, o jai atrodydavo, kad už jų slypi kažkas baisaus. Dabar pati laikydama audinį prieš šviesą ji pastebėjo, kad baimę kėlė ne pati uždanga. Ji kilo iš nežinojimo, kas vyksta už lango. Augdama mergina išmoko atsargiai atverti langines ir klausytis vėjo. Ji nebereikalavo, kad kas nors visiems laikams pašalintų visas kliūtis tarp jos ir pasaulio. Šis pokytis priklausė žmogaus patirčiai, tačiau ruošė ją tiksliau suprasti ribą.

Pasireiškusiame pasaulyje daiktą atpažinti padeda jo kontūrai. Medį atpažįstame iš kamieno ir šakų, krantą iš bangų mūšos linijos, žmogaus veidą iš gyvenimo, kurio tęstinumą jis liudija. Tačiau vien tai, kad ką nors atpažįstame, dar nereiškia, kad visi galimi jo keliai jau išsemti. Daigas gali žūti žiemą, o gali įleisti šaknis ten, kur anksčiau buvo vien plikas akmuo. Taip ir pirmapradis Šydas neužveria Neišreikštojo visiems laikams: galimybė tęsiasi už to, kas jau įvyko, o būsima Valia gali ieškoti kelio jos link nepaversdama praeities nebūtimi.

Žmonės dažnai bijo to, kas paslėpta. Pamatęs užrakintas duris, žmogus įsivaizduoja už jų slypintį pavojų, o nesulaukęs greito atsakymo pradeda spėlioti svetimus ketinimus. Kartais baimė būna pagrįsta ir atsargumas reikalauja patikrinti. Tačiau troškimas kiekvieną nežinomąbę laikyti priešiška veda prie rimtų klaidų. Šventosios pradžios Šydas nėra priešiška jėga. Šešėlis dar nebuvo tapęs moraline kalte, o tai, kas paslėpta, dar neįgavo priešo veido. Pirmapradė riba nėra nukreipta prieš Liudytoją. Tik dėl jos galime pradėti mąstyti apie susitikimą su tuo, kas bus paliudyta.

Šia prasme paslaptis nėra apgavystė. Apgaudinėjantis žmogus žino, ką slepia, ir daro tai tyčia, kad suklaidintų kitą. Šydas, apie kurį pasakoja Testamentas, nėra trečios būtybės, valdančios paslaptį, sumanymas. Jo negalima kaltinti žiaurumu lygiai taip pat,

kaip negalima pareikalauti atsakomybės iš lietaus debesies, trumpam uždengusio saulę. Nematoma pusė pati savaime nieko nepasako apie piktą valią. Vėliau tarp gyvų būtybių atsiras melas ir išdavystė, tačiau jų moralinė prasmė bus susijusi su laisvais veiksmais tų, kurie gali atsakyti už pasekmes.

Pirmasis Liudytojas, pirmasis priėmęs Šviesą, žino, kad tai, kas pasireiškė, neišsemia Neišreikštojo. Šiame žinojime nėra priešiško tarp atskleisto ir paslėpto. Šydas išsaugo skirtumą, Šviesa daro jį pažinų, o neišsemiama gelmė lieka atvira dvasiniam artėjimui be pažado, kad kiekvienas galimas likimas išsipildys savaime. Pažinimo kelio negalima pakeisti reikalavimu tuoj pat gauti trokštamą dalyką. Net jei sąmonei atsiveria kita galimybė, jai vis tiek teks pasirinkti ir gyventi su pasirinkimo pasekmėmis.

Atsiradus atskiriamoms formoms, apsireiškęs pasaulis gali turėti savą istoriją. Viena forma neprivalo išlikti amžinai vien todėl, kad tapo atpažįstama; kita vėliau gali atsirasti dėl gamtinių procesų. Augalas sudygs, medis sensta, vanduo pakeičia kranto liniją. Tokie procesai turi paaiškinimus, kurių nederėtų keisti pasakojimu, esą kiekvieną daiktą vieną kartą atskirai nulipdė dangiškoji ranka. Tikėjimas Pirmąja Šviesa susijęs su dvasine liudijimo galimybe ir nereikalauja nuvertinti kantraus gamtos pokyčius tyrinėjančių žmonių darbo. Taigi apsireiškęs pasaulis ir toliau gali būti savarankiškas atidaus tyrimo objektas.

Su Šydu atsiveria galimybė skirti tai, kas pasireiškė, ir ilgas jo tapsmo kelias. Žvaigždžių ir planetų pasaulyje vieną pavidalą keičia kitas, ir dieviškajai rankai nereikia kiekvieną formą lipdyti iš naujo. Žmogaus kūnas atsiras Žemės gamtos istorijoje, jis nebus Pirmojo Liudytojo veido atspaudas. Net pati nepastebimiausia gyvybės forma neturi būti laikoma nevykusių bandymu prieš sukuriant žmogų. Nė vienas organizmas neįgyja išimtinės teisės į dvasinį orumą vien todėl, kad gali žmogaus balsu ištarti „aš“.

Daikto tikrovė nėra apribota tuo, ką žmogus apie ją žino. Pakėlęs akmenį, pajunta jo svorį ir šiurkštumą, bet nesužino visos jo atsiradimo istorijos. Pažvelgęs į kitą žmogų, pamato veido išraišką, bet neįgyja visų jo prisiminimų. Sutikęs nepažįstamą gyvūną gali daug sužinoti apie jo įpročius, tačiau tai nesuteikia teisės laikyti jo dvasiškai nereikšmingu. Šydas nepadaro šių pavyzdžių vienodų. Jis išsaugo galimybę, kad visa, ką atpažįstame, yra daugiau, negu aprėpia vienas mūsų žvilgsnis.

Audėjai užtraukus prieš langą pusiau permatomą audinį, raštas neišnyko. Priešingai, mergina galėjo aiškiau įžiūrėti smulkius siūlus, kurie iki tol paskęsdavo šviesoje. Šventajame pasakojime pasireiškimo Šydas veikia ne kaip Šviesai primestas aklumas, o kaip galimybė pažinti tai, kas apibrėžta, nereikalaujant išsyk žinoti viską. Ir jei tai, kas regima, nėra visa tikrovė, sąmonė dėl to netampa bejėgė. Gebėjimas atrasti nauja vertingesnis už pretenziją iš anksto valdyti nežinomybę.

Po daugelio metų audėjos mokinė gavo didelį užsakymą: pagaminti burę laivui, plauksiančiam toli į šiaurę. Prie drobės dirbo keturi žmonės. Jauni padėjėjai laikė siūlus įtemptus, o pagyvenusi kaimynė apskaičiavo tvirtinimo dalių ilgius. Apžiūrėdama darbą mergina pastebėjo susilpnėjusią vietą. Jei išardys siūlę, pristatymą teks atidėti ir visi pamatys jos klaidą. Todėl ant susilpnėjusios vietos prisiuvo storą audinio juostą, nepaaiškinusi kitiems, kam jos prireikė. Burė atrodė baigta, tačiau per pirmąjį bandymą pakelta ji plyšo kaip tik ties paslėpta siūle. Mergina parnešė darbą į dirbtuvę ir su kartėliu dėl to apkaltino Šydą.

Audėja tokio paaiškinimo nepriėmė. Patiesė burę ant grindų, parodė susilpnėjusius siūlus ir skubaus siuvimo žymes. Ji pasakė: „Tu paslėpei klaidą, apie kurią žinojai. Langą pridengėme tam, kad geriau matytume raštą. O čia norėjai, kad niekas jo nematytų.“

Mokinė atsiklaupė šalia ir ėmė ardyti siūles. Ji suprato, kad reikės dar kelių dienų darbo ir teks prisipažinti laivo savininkui. Ne pati drobė pavertė jos poelgį melu. Melas kilo iš laisvo sprendimo slėpti žinomą trūkumą.

Išardžiusi pažeistą siūlę mergina ilgai laikė rankose audinio skiautę. Ji svarstė du būdus, kaip sutvirtinti silpną vietą: vienas leistų išsaugoti ankstesnę tvirtinimų tvarką, kitas reikalautų pakeisti visą juostą palei kraštą. Ji paklausė vyresniosios meistrės, kuris būdas geresnis. Moteris neskubėjo atsakyti, tik leido merginai pačiai išmėginti įtempimą. Bandymas parodė, kuris būdas patikimesnis šiai drobei. Sprendimas nesugrąžino dėl klaidos prarastos dienos, tačiau pakeitė tai, kokia burė bus rytoj. Pirmą kartą mergina pajuto skirtumą tarp gailesčio dėl jau nueito kelio ir pastangų pasirinkti kryptį, kuria eis toliau.

Baigusi taisyti burę, mokinė pasikvietė laivo savininką į dirbtuvę ir papasakojo apie klaidą. Išgirdęs, kad ji anksčiau tyčia nuslėpė silpną vietą, vyras supyko. Mergina nesiteisino nei šventais vardais, nei amato paslaptimis. Parodė sutaisytą siūlę ir pasiūlė išbandyti burę vėjyje. Po ilgos tylos savininkas sutiko.

Ji paprašė padėjėjų dalyvauti bandyme, kad visi matytų, kaip laiko naujoji siūlė. Vėjas įtempė drobę, ir ši ilgai išliko lygi. Nei mergina, nei jos darbininkai nežinojo, kiek audrų burė atlaikys; jie galėjo spręsti tik iš to, ką sugebėjo patikrinti. Tačiau po bandymo tarp jų atsirado kitokio pobūdžio pasitikėjimas, išaugęs ne iš pažado niekada neklysti, o iš bendros patikros. Mergina suprato, kad atvirumas kartais kainuoja daugiau negu slaptas sprendimas, nes reikalauja kitų akivaizdoje pripažinti savo darbo netobulumą. Užtat atvirumas palieka galimybę ištaisyti klaidą dar prieš nelaimę.

Kitą dieną mergina atnešė dirbtuvės šeimininkei sąskaitą už sugadintą audinį ir pažymėjo, kiek medžiagos teks nurašyti dėl jos

sprendimo. Vyresnioji moteris atidžiai perskaitė skaičius ir pasiūlė padalyti išlaidas taip, kad dirbtuvė galėtų tęsti darbą, o mokinė neišvengtų atsakomybės. Dėl sumos jos ginčijosi ilgiau, negu mergina tikėjosi. Užrašius susitarimą ji suprato, kad atvirumas gali įskaudinti savimeilę, bet kartu apsaugoti darbą nuo žlugimo. Sutaisyta burė netapo stebuklu, tačiau dabar jos siūles buvo galima rodyti nebijant.

Tą pačią dieną į pajūrį atėjo moteris, siuvanti mažus dėklus laivų įrankiams. Paprašiusi mokinės audinio likučių, ji nustebo pamačiusi kelias skirtingas to paties rašto skiautes ir paklausė: „Kam pasilikai tiek daug atliekamos medžiagos?“ Mergina paaiškino išbandžiusi du būdus sutvirtinti audinį ir nenorėjusi nė vieno jų vadinti tinkamu prieš atlikdama bandymą. Moteris pirštu perbraukė siūlę, pajuto tankesnius dygsnius ir išsirinko tinkamą gabalėlį. Tą vakarą dirbtuvėje liko mažiau audinio, bet mokinė suprato, kad klaidų pėdsakai ne visada turi tapti paslaptimi tiems, kurie tęs darbą.

Pirmą kartą mergina suprato, kad kruopščiai saugoma riba nepateisina sąmoningo žinomo pavojaus slėpimo. Niekas neturi teisės melą pridengti šventu žodžiu „paslaptis“ ir taip atimti iš kito sąžiningą atsakymą ten, kur jo reikia. Kita vertus, privatus žmogaus gyvenimas netampa visų nuosavybe vien todėl, kad kai kurios tiesos turi būti ištartos. Riba gali saugoti orumą arba tapti priemone pakenkti. Atsakomybė tenka tam, kuris ją nubrėžia, ir tam, kuris ją peržengia.

Kartą audėja paklausė mokinės, ką ši vadina riba. Mergina parodė audeklo kraštą, kur baigėsi raštas, o paskui turėklą prie lango. Tačiau vyresnioji moteris nesiūlė įsivaizduoti, kad visuotinis Šydas būtų sukurtas taip, kaip jų audeklas. Atskiras audinys atsiranda iš siūlų ir žmonių rankų darbo; o tai, kas pasireiškia, įgyja galimybę būti apibrėžta ten, kur atsivėrė Pirmasis Skirtumas.

Septyni dvasiniai Šydai, žinomi žemiškajai bendruomenei, susiję su sąmonės darbu, o ne su septyniomis fizinėmis sienomis aplink kosmosą. Dirbtuvėje ši skirtumą lengva pamiršti, nes abiem dalykams buvo vartojamas tas pats žodis.

Virš Žemės driekiasi nesuskaičiuojami žvaigždžių keliai, tačiau kiekvienas mūsų aprėpiamas žemėlapis liks tik būties dalies žemėlapiu. Vieno kosmoso pasaulių ir kitų galimų fizinių visatų negalima sudėti į vieną vienodai gerai mums pažįstamą sritį. Šydo didybė nepriklauso nuo atsakymo į šį klausimą: pasireiškusi tikrovė gali būti platesnė, negu kada nors aprėps žmogaus žinojimas. Jei kituose pasauliuose atsirastų būtybės, gebančios pažinti ir atsiliepti, jų orumui nereikės nei žmogaus veido, nei mūsų kalbos, nei legendų. Kad ir kiek būtų apsiraišusių pasaulių, Pirmasis Liudytojas liks vienas. Skirties Šydai nesukuria daugybės dievų.

Laivai iš vieno uosto išplaukdavo skirtingomis kryptimis, ir kiekvieno laukė kitokia kelionė. Audėja nežinojo, kuriuose kituose pasauliuose galėtų atsirasti sąmoninga gyvybė ir kokius pavidalus ji įgytų; jai neatrodė, kad žmogaus kūnas galėtų būti visų atsivėrusių galimybių matas. Kartais ji pagalvodavo, kad nepažįstamame krašte žmonės galbūt dirba su audiniais visai kitaip arba jų visai neturi. Tačiau ir tolimiausi Žemės krantai neišsemtų galimų pasaulių erdvės. Matmuo, tinkamas jos staklėms, negalėjo tapti visų būsimų sąmonių matu.

Ypatinga puikybė apima žmogų, įsitikinusi, kad kiekvienas dar nesuprastas dalykas pastatytas prieš jį vien tam, kad būtų atskleistas. Jis ateina prie šventos vietos, seno laiško ar svetimos išpažinties turėdamas vieną klausimą: ką galiu iš to pasiimti? Kartais toks žvilgsnis atveria žinojimą, bet dažnai sunaikina pagarbą kito laisvei. Šydas leidžia atsirasti pasireiškimo ribai, tačiau už stebėtoją nesprendžia, kaip elgtis su tuo, ką šis pamatė.

Ar gerbti svetimą išpažintį ir sustoti ties pasitikėjimo riba, žmogus sprendžia tarp kitų žmonių, kuriems gali padėti arba pakenkti.

Jos audinių raštai ilgainiui darėsi vis sudėtingesni, ir kartą mergina pastebėjo, kad nebeatpažįsta ankstesnio savo darbo braižo. Iš skrynios išėmė pirmąsias skiautes, ant kurių kadaise mokėsi, ir pamatė daugybę netikslumų. Tačiau greta klaidų buvo sprendimų, kuriuos ji vis dar gerbė. Jaunoji meistrė nustojo niekinti visa, kas netobula: netobulumas galėjo sąžiningai liudyti apie mokymąsi. Ji pradėjo saugoti datuotus pavyzdžius, neapsimesdama, kad jie nauji, ir neperdarydama jų taip, tarsi senos klaidos niekada neegzistavo. Riba tarp seno ir naujo nebeatrodė grėsmė jos amatui.

Tarp amatininkų yra žmonių, slepiančių savo darbo būdus tam, kad galėtų užsidirbti. Toks slaptumas gali priklausyti įprastam ūkiniam gyvenimui, ir ne kiekvienas neatskleistas metodas yra apgavystė. Tačiau kai žmogus sąmoningai nuslepia gaminio pavojų nuo to, kuris jam patikėjo savo saugumą, atsiranda visai kitokia atsakomybė. Šių atvejų neįmanoma atskirti vienu žodžiu „paslaptis“. Reikia klausti, kas sprendžia, kas patirs pasekmes ir kokie įsipareigojimai prisiimti. Todėl dvasinė Šydo prasmė niekada negali tapti visuotiniu pasiteisinimu nutylėti tiesą.

Vyresnioji audėja stalčiuje saugojo nebaigto audinio gabalą, likusį po sesers mirties. Niekas nežinojo, ką sesuo ketino iš jo pasiūti, ir mokinė kartą pasiūlė atspėti iš rašto. Moteris neprieštaravo spėjimams, kol jų niekas nevadino mirusiosios paliktu nurodymu. Jiedvi patiesė audinį ant stalo, išmatavo pynimą ir užrašė tai, ką iš tikrųjų galėjo pamatyti. Pats audinys neatskleidė sesers ketinimų. Tačiau nebūtina iki galo suprasti audinio, kad sesers atminimą būtų verta saugoti. Ne viskas, kas paslėpta, priklauso saugančiojo valiai, ir ne kiekvienas negautas atsakymas yra sąmoningai nuslėpta tiesa.

Šydas taip pat nereikia, kad neregimi dalykai egzistuoja tik todėl, kad žmogus jų dar nepažino. Pasauliai ir gamtiniai procesai nelaukia žmogaus dėmesio, kad taptų tikri. Žvaigždė nenustoja būti žvaigžde, kai jos nematyti iš Žemės; sėkla dygsta drėgnoje dirvoje daug anksčiau, nei kas nors ją atkasa. Mūsų žinojimas turi ribas, tačiau šventoji mintis kalba apie gilesnį paties pasireiškusio pasaulio atskiriamumą. Šių lygmenų negalima sutapatinti, tarsi mūsų klausos riba būtų visatos pakraštys.

Vieną vakarą pajūryje audėja girdėjo jaunos žvejus ginčijantis dėl tolimų kyšulių pavadinimų. Kito uosto kaimynai juos tardavo kitaip nei jos kaimo žmonės, tačiau laivai plaukdavo tarp tų pačių uolų. Tuomet ji prisiminė žodžius, kuriais žmonės kreipiasi į Pirmąjį Liudytoją. Žemėje vartojamas Pirmojo Liudytojo vardas Liuciferis buvo tikras maldos vardas, bet ne antspaudas, kurį privalėtų priimti visi įmanomi pasauliai. Kiekviena kalba pasaulį įvardija iš savosios patirties, tačiau dėl to nė vieni namai netampa visos būties centru.

Sugrįžusi iš pajūrio į dirbtuvę audėja nukabino nuo lango pusiau permatomą audinį, norėdama iš jo išpurtyti dulkes. Pro atvirą langą plūstelėjo šaltas oras, o iš lauko pasigirdo dukters, padėjusios nešti sausas bures prie valčių, balsas. Jos vėl užtraukė langą audiniu, nes artėjanti naktis žadėjo vėją. Tas pats daiktas galėjo padėti dirbti kruopščiai arba pasitarnauti apgavystei; skirtumas slypėjo žmonių veiksmuose. Šventasis Šydas nepriklausė jų amatui, tačiau mintis apie jį neleido pamiršti atsakomybės už tai, kas atsivėrė.

Pirmapradis Šydas išsaugojo atsivėrusiems dalykams galimybę turėti savą pavidalą. Jis nėra sargas, reikalaujantis kančios, ir nėra kalėjimas, į kurį Pirmajai Šviesai draudžiama patekti. Tačiau regimojo pasaulio riba leido kalbėti apie aiškumo kainą: atradimas gali pakeisti jį padariusį žmogų, o liudijimas pareikalaus atsako.

Taip tarp daugybės būsimų gyvybių, neapsiribojančių vien žmonėmis, atsivers ir Žaizdos galimybė.

VI. Aiškumo kaina

Pirmoji Šviesa atvėrė šventąją žinojimo galimybę, o Pirmoji Siela, ją priėmusi, tapo Pirmuoju Liudytoju. Tačiau tai, kas sužinota, neišnyksta vien todėl, kad sužinojęs žmogus pavargsta nuo pasekmių. Apsireiškusių formų pasaulyje kiekviena atskleista tiesa gali pakeisti tai, kas vyks toliau. Žmonės Žemėje tai patiria dar prieš atrasdami tinkamus žodžius: pamatęs įtrūkimą sijoje žmogus jau žino apie pavojų, šalia kurio ir toliau žaidžia vaikai. Šviesa suteikė galimybę matyti, bet neįsakė elgtis vienu nustatytu būdu. Kaip pasiegti sužinojus tiesą, žmogus pasirenka pats, jausdamas atsakomybę už tuos, kuriuos gali apsaugoti arba kuriems gali sukelti grėsmę. Taip prasideda pažinimo kaina.

Vienoje gyvenvietėje prie upės sodininkė daugelį metų augino jaunus medelius kaimynų kiemams. Ji žinojo, kur dirva išlaiko drėgmę, kur vėjas pučia pernelyg stipriai ir kada reikia nupjauti pažeistą šaką. Šalia jos sodinukų plytėjo senas vaismedžių sodas, paveldėtas iš motinos. Jo viduryje augo didelė kriaušė. Kadaisė po ja šeimos šventėms statydavo ilgą stalą; vaisiai būdavo smulkūs, tačiau medis teikė tankų pavėsį. Vieną dieną po itin vėjuotos žiemos sodininkė pastebėjo išilginį įtrūkimą kamienne. Perbraukė jį ranka ir ne iš karto pranešė namiškiams.

Tą žiemą upė kelis kartus išsiliejo iš krantų, o šalti vėjai laužė net jaunų medžių šakas. Sodininkė su įrankių krepšiu vaikščiojo tarp sodinukų, statė nuvirtusias atramas ir klausėsi, ar senasis kamienas netraška nuo šlapio sniego svorio. Tokiomis dienomis ją ypač dažnai aplankydavo prisiminimai apie motiną. Kadaisė jos kartu dangstydavo šaknis šiaudais ir kiekvienu per žiemą išsaugotu sodinuku džiaugdavosi kaip bendra pergale. Dabar sprendimus teko priimti vienai, nors anksčiau galėdavo paklausti vyresniosios moters patarimo. Pastebėti kriaušės pažeidimą reiškė

suvokti ne tik nuo šakos kylantį pavojų, bet ir atsakomybę, nuo kurios nebebuvo kam jos išvaduoti.

Pažeidimas pasirodė esąs gilesnis, negu atrodė iš išorės. Jaunasis sodininkės mokinys pasiūlė uždengti plyšį lenta, kad medis atrodytų kaip anksčiau, tačiau moteris paprieštaravo: graži išvaizda neišlaikys sunkios šakos pučiant vėjui. Jos tėvas, jau senas vyras, paprašė viską palikti iki rudens. Jis mėgdavo vakarais sėdėti po kriaušę, ypač pavargęs po pasivaikščiojimo prie upės. Dukra suprato jo prašymą. Ji pati prisiminė motiną, renkančią vaisius į prijuostę ir statančią pintines prie šaknų. Tačiau įtrūkusi šaka dabar kabojo virš tako, kuriuo kasdien vaikščiojo vaikai. Nusigręžti nuo to, ką pamatė, vien dėl brangių prisiminimų reikštų kelti jiems pavojų.

Prieš pradėdama darbus sodininkė paprašė pagalbininko atnešti senus sodo priežiūros užrašus. Ji norėjo sužinoti, ar ta kamieno atšaka kada nors buvo tvirtinta. Sąsiuvinyje aptiko motinos įrašą: po smarkios audros toje vietoje jau buvo atsiradęs nedidelis plyšys. Tuomet šaką aprišo ir keletą metų stebėjo. Įrašas buvo padarytas pažįstama kruopščia rašysena, bet nedavė paruošto atsakymo dėl dabartinio pažeidimo. Motina gyveno kitu laiku, o medis nuo tada pasikeitė. Dukra išsaugojo užrašą, tačiau vis tiek turėjo veikti aplinkybėmis, kurių jo autorė negalėjo numatyti. Taip atmintis padėjo, nevirsdama įsakymu visoms būsimoms dienoms.

Vėlai vakare sodininkės tėvas paprašė jos nepasakoti kaimynams, kad ketinama nupjauti senąją šaką. Jis troško dar bent dieną žiūrėti į pažįstamą kriaušę nesiklausydamas svetimų patarimų. Dukra sutiko palaukti iki rytinės apžiūros, tačiau priminė, kad tako palikti atviro negalima. Kartu jie pastatė prie įėjimo žemą užtvartą. Senukas atsinešė iš pašiūrės virvę ir užrišo mazgą taip stipriai, kaip tik sugebėjo. Dukters atsargumas jo skausmo nepanaikino; tačiau žinia apie pažeidimą dabar pakeitė ir

jo vakarą. Šventojoje kalboje Pirmoji Žaizda primena būtent šią žinojimo kainą: ankstesnis nekaltas nežinojimas jau nebeprieinamas, nors pats žinojimas nenurodo žmogui vienintelio teisingo moralinio sprendimo.

Ji neišsprendė klausimo per vieną vakarą. Rytą pasikvietė kaimyną, išmanantį darbą su medžiu, ir jiedu apžiūrėjo kamieno išsišakojimą. Kaimynas patarė pašalinti pavojingiausią šaką, vėliau stebėti likusią lają ir prireikus paremti ją atrama. Šis patarimas nebuvo pažadas, kad kriaušė gyvuos dar daugelį metų. Sodininkė sutiko, nors žinojo, kaip pasikeis pažįstamas sodas. Pagalbininkui atnešus pjūklą, tėvas išėjo iš namų ir kurį laiką tylomis stovėjo prie vartelių. Dukra jam paaiškino nenorinti prarasti medžio, bet negalinti apsimesti, kad įtrūkimo nėra.

Šaka nukrito ant ištiesto audeklo, ir sodininkė pajuto kone tokį pat aštrų skausmą kaip tada, kai netekdavo artimųjų. Ji nemanė, kad medis ant jos supyko ar kad jo genėjimas tapo šventa auka. Tai buvo sunkus darbas, skirtas apsaugoti šalia gyvenančius žmones ir, kiek įmanoma, patį sodą. Tačiau dabar ji aiškiai skyrė prisiminimą apie ankstesnį medžio vientisumą nuo dabartinės jo būklės. Jokie gražūs žodžiai negalėjo sugrąžinti kriaušei ankstesnio pavidalo. Pjūvio vieta liko matoma, o takas po ja nebebuvo toks pavojingas, koks buvo vakar.

Senukas ne iš karto susitaikė su dukters sprendimu. Jam atrodė, kad ji atėmė svarbiausią sodo bruožą ir pasielgė pernelyg skubiai. Dukra nereikalavo, kad tėvas tuoj pat jai pritartų. Parodė plyšį nupjautos šakos pagrinde, papasakojo kaimyno patarimą ir paliko jam teisę pykti. Po kelių dienų tėvas atsinešė seną suolą ir pastatė jį kiek atokiau nuo kamieno. Iš ten atsivėrė upės vaizdas. Jis pasakė dabar matantis kitą sodo dalį, nors kol kas negalintis jos pamilti taip, kaip mylėjo senąjį vaizdą. Sodininkė atsisėdo šalia ir nepavertė šio atsargaus pripažinimo savo teisumo įrodymu.

Vėliau pagalbininkas paklausė, ar ji nesigaili to, ką padarė. Sodininkė atsakė liūdinti dėl prarastos šakos, tačiau nelaikanti savo liūdesio įrodymu, kad sprendimas buvo klaidingas. Kartais žmogus padaro tai, ką privalo, ir vis dėlto patiria netektį. Tai, kad sprendimas neteikia džiaugsmo, dar nereiškia, jog jis buvo klaidingas, kaip ir pergalės jausmas negarantuoja teismo. Ji mostelėjo į prie naujojo suolo žaidžiančius vaikus ir pridūrė negalinti apskaičiuoti visų galimų pasekmių, bet siekianti atsakyti už tuos pavojus, apie kuriuos žino. Jos žodžiai netapo mokiniui visuotiniu įstatymu. Tai buvo liudijimas apie vieną konkrečią ir sunkią atsakomybę.

Pagalbininkas paklausė, ar nebuvo galima palikti šakos ir sutvirtinti ją geležiniu žiedu. Moteris parodė vietą, kur mediena buvo skilusi išilgai plaušų, ir paaiškino, kodėl vien aprišimo būtų nepakakę. Jis vis dar klausinėjo, nes jam buvo gaila pjauti gyvą medį. Užuoť nutraukusi pokalbį, sodininkė leido jam apžiūrėti pjūvį ir gretimas šakas, kurias pavyko išsaugoti. Jie niekada nesužinos, kas būtų nutikę kriaūsei pasirinkus kitaip. Tačiau jie išmoko atskirti tai, kas įvyko, nuo to, kas liko nežinoma. Nei Šviesa, nei Neišreikštasis nepaskelbė nuosprendžio dėl teisingo poelgio: pasekmes svarstė patys žmonės.

Aiškumo kaina nereiškia, kad žinojimas būtinai atneša bausmę. Daugelį dalykų žmonės sužino džiaugdamiesi: vaikas atpažįsta pirmąsias raides, keleivis atranda kelią prie jūros, moteris išgirsta sugrįžusio draugo balsą. Tokiuose susitikimuose aiškumas nepalieka žaizdos. Tačiau jis atveria skausmo galimybę, nes pažinimas gali atskleisti praradimą, apgavystę ar būtinybę veikti. Tikėjimas nesudieviną kančios ir nelaiko skausmo dvasinio orumo sąlyga. Šventasis Žaizdos vaizdinys kalba apie pėdsaką, kurį palieka tai, ką išvydome. O moralinis atsakas į tai gimsta tarp gyvų būtybių, ne iš Šviesos paskelbto nuosprendžio.

Malda Šviesai kartais yra prašymas išvysti tai, prie ko žmogus anksčiau bijojo prieiti. Tačiau žinojimas nesuteikia jokios garantijos, kad pasaulis apsaugos besimeldžiantįjį nuo netekčių. Tikėjimas gerbia Pirmąją Šviesą kaip šventą pažinimo pradžią, o Pirmąjį Liudytoją šlovina kaip pirmąjį ją priėmusį ir perdavusį žinias apie ją. Liuciferis netampa kiekvieno privataus noro vykdytoju. Jis atveria kelio į Neišreikštąją galimybę; tolesnio sąmoningos būtybės darbo svetima Valia už ją neatliks.

Pavasariį pamačiusi pirmuosius naujus ūglius, sodininkė nenusprendė, kad medis jau galutinai išgelbėtas. Kriaušė galėjo išgyventi dar kelerius metus arba neištverti kitos žiemos. Moteris ir toliau apžiūrėdavo kamieną po stipraus vėjo, pašalindavo nudžiūvusias šakeles ir prižiūrėdavo, kad prastu oru vaikai nežaistų prie pažeistos vietos. Jos rūpestis virto ilgalaikiu darbu, o ne vienos dienos pergalingu gestu. Tėvas kartais padėdavo rinkti vaisius, tačiau jau neberekalavo medžiui sugrąžinti senojo pavidalo. Abu žinojo, kad sodo prisiminimas išliks net tada, kai pati kriaušė vieną dieną išnyks.

Vėlyvą pavasarį pagalbininkas atnešė prie kriaušės dvi medines atramas. Viena buvo tvirta, bet užstotų taką; kitą buvo galima pastatyti taip, kad vaikai laisvai praeitų, tačiau reikėtų sutvirtinti jos pagrindą. Sodininkė nesutiko rinktis atsitiktinai. Apėjo kamieną, parodė pagalbininkui senojo plyšio pėdsakus ir paprašė atnešti daugiau akmenų atramai. Baigus darbus senukas vėl atsisėdo ant suolo, stovėjusio kiek toliau nuo kamieno. Moteris pažvelgė į taką ir suprato, kad jis jau nebėra toks, koks buvo anksčiau. Ji nesugrąžino prarastos šakos, tačiau galėjo pakeisti tai, kaip žmonės nuo šiol vaikščios prie medžio.

Kitą rytą mokinys prie senosios kriaušės atėjo anksčiau už jos šeimininkę. Po nakties lietaus žemė aplink šaknis buvo suminkštėjusi, ir jis pastebėjo nedidelę duobutę prie vienos

atramos. Sodininkei atėjus, parodė jai vandens paliktą žymę ir paklausė, ar dabar viską reikės daryti iš naujo. Ji pritūpė, apčiupinėjo medį ir pasakė, kad atramą galima perkelti, kol ji nepakenkė šaknims. Jiems teko išardyti dalį vakarykščio darbo. Iki pietų abu pavargo, tačiau nė vienas nelaikė grįžimo prie jau atlikto darbo pralaimėjimu. Pamatę daugiau, jie pakeitė savo veiksmus.

Tarp jaunų sodinukų augo medis, kurį jos tėvas pasodino ne dėl vaisių, o tam, kad jo šaknys sutvirtintų šlaitą virš tako. Jis išaugo kreivas, ir daugelis jį laikė nenaudingu. Sodininkė ilgai nedrįso jo persodinti, nes nežinojo, ką tai padarytų šlaitui. Pasitarusi su žmogumi, išmanančiu krantų tvirtinimą, sužinojo, kad šaknys po pavasario potvynių sulaiko žemę. Taip naujai suvoktas skirtumas pakeitė neišvaizdaus medžio likimą. Ji neėmė laikyti jo šventesniu už kriaušę ir nevadino savo atsargumo neklystančiu. Tačiau nupjautos šakos prisiminimas išmokė nesupainioti pirmojo įspūdžio su visa tiesa.

Sode buvo neįmanoma nusigręžti nuo laiko: šaka seno, tėvas silpo, vaikai augo, ir kiekviena diena reikalavo savo sprendimo. Pirmoji Žaizda nėra pjūvis kriaušėje, kaip Pirmoji Šviesa nėra saulės spindulys. Tačiau žemiškame įvykyje atsiskleidžia svarbus skirtumas. Pamatęs pažeidimą žmogus nebegali nuoširdžiai sakyti, kad jo nėra. Lieka laisvė rinktis, galimybė suklysti vertinant, poreikis pasitarti ir pareiga pripažinti kito liūdesį. Aiškumas neišvaduoja žmogaus nuo šių sunkumų. Kartais tik padaro juos neatidėliotinus.

Pirmasis Liudytojas priėmė Šviesą ir tapo pirmuoju pažinimo nešėju, bet iš anksto neužrašė kiekvienos būtybės likimo. Neišreikštasis visuomet apima daugiau galimybių, nei jau pasireiškė, todėl ateities negalima vadinti vieną kartą visiems laikams paskirta bausme. Pamačiusi sužalotą medį, sodininkė galėjo tylėti, nuslėpti įtrūkimą nuo tėvo arba pasitarti ir veikti.

Kiekvienas kelias turėjo pasekmių. Jos Valia nesukūrė medžio iš naujo ir nepanaikino praeities, tačiau prisidėjo prie to, kokia bus kita sodo diena.

Ne kiekvienas skausmas yra Pirmoji Žaizda, ir niekas neturi teisės kito žmogaus netekties vadinti būtina auka dėl savo dvasinės ramybės. Skausmas gali ateiti dėl ligos, smurto ar atsitiktinės nelaimės ir visai neprivalo turėti šventos pamokos. Kas sako kenčiančiajam, kad šis nusipelnė nelaimės dėl dvasinio augimo, nukreipia tikėjimo kalbą prieš užuojautą. Niekas negali paversti kito kančios privaloma iššventinimo pakopa. Šventasis vaizdinys susijęs su sąmoningumo kaina, ne su pačios kančios išaukštinimu. Pareiga pasirūpinti nukentėjusiuoju kyla iš žmonių tarpusavio santykių.

Yra ir priešingas pavojus: manyti, kad paties įgytas žinojimas pateisina bet koki žiaurumą. Žmogus gali pareikšti, esą dėl didžios tiesos reikia sugriauti kito žmogaus gyvenimą. Tuomet aiškumas tampa privilegija tvarkyti kitų likimus. Įgytas žinojimas nepateisina padarytos žalos: žmonių veiksmai vertinami pagal jų pasekmes kitų žmonių gyvenimui, o ne pagal iškilmingumą tiesos, kurios vardu jie atlikti. Sodininkė neiškarto viso sodo dėl vienos pažeistos šakos. Ji ieškojo patarimo, gerbė tėvo prisiminimus ir rinkosi mažiausią, jos manymu, pakankamą įsikišimą. Jos poelgis liko žemiškas sprendimas, kurį galima ginčyti, o ne neklystantis dieviškosios Valios modelis.

Pirmasis Liudytojas gerbiamas kaip pirmasis, priėmęs Šviesą ir atvėręs galimybę perduoti kitiems jos pažinimą. Tačiau dėl to ne kiekviena tikinčiojo mintis tampa Jo įsakymu. Sodininkė tarėsi su kaimynu, tikrino senus užrašus ir sprendė neslėpdama savo sprendimo po šventu vardu. Taip žmogaus Valia išsaugo orumą: ji nėra beribė, bet gali atskirti ir veikti. Tai, kad galimi keli skirtingi keliai, nėra vieno poelgio nepadaroma mažiau tikro.

Kartą sodininkės tėvas paprašė atnešti seną fotografiją, kurioje šeima sėdėjo po visa kriaušės laja. Moteris rado ją stalčiuje su laiškais. Nuotraukoje šakos dar buvo sveikos, o motina šypsojosi taip, kaip dukra jau beveik buvo pamiršusi. Jiedu ilgai žiūrėjo į nuotraukoje užfiksuotus veidus. Senukas prisipažino buvęs neteisingas, kai apkaltino dukrą abejingumu. Ji atsakė pati pernelyg griežtai kalbėjusi apie būtinybę dirbti, tarsi jo prisiminimai nieko nereikštų. Šis prisipažinimas nesugrąžino šakos ir nepanaikino ankstesnio ginčo. Tačiau pakeitė tai, kaip jiedu galėjo kalbėtis vėliau.

Vienas fotografijos kampas buvo užsilenkęs, ir senukas paprašė netiesinti jo per jėgą. Moteris padėjo nuotrauką tarp švarių popieriaus lapų ir paliko ant stalo iki ryto. Joje nebuvo nei išganymo pažado, nei nurodymų, kaip teisingai išgyventi artimojo mirtį. Tačiau ji išsaugojo matomą pragyvento laiko dalį, ir tai buvo jos žmogiškoji vertė. Tėvas prisiminė žmonos balsą, kurio nuotrauka negalėjo perteikti. Dukra klausėsi, nemėgindama kiekvienos spragos užpildyti spėjimu. Jie sėdėjo prie lango tol, kol sutemos paslėpė veidą nuotraukoje. Tada moteris uždegė lempą, ir fotografija vėl tapo matoma.

Tėvas paprašė nerodyti nuotraukos kiekvienam apsilankančiam, nes jam buvo sunku vis iš naujo aiškinti, kodėl senosios kriaušės laja dabar kitokia. Dukra nevadino jo prašymo silpnumu. Padėjo fotografiją į stalčių, o ant stalo pastatė iš sodo atneštą šakelę su jaunais lapais. Šiuo judesiu ji nenurodinėjo Visatai, kaip žmogus turėtų gedėti. Ji pažinojo tėvą ir galėjo pasirinkti žodžius, atitinkančius jo skausmą. Dvasinis aiškumas nepateikė jai paruošto atsakymo. Dėmesys šalia gyvenančiam žmogui reikalavo pastangų, kurių niekas nežadėjo stebuklingai palengvinti.

Kai sodininkės mokinys užaugo ir išvyko į kitą miestą, senąją kriaušę prisimindavo ne dėl jos šakų, o dėl to, kaip sunku moteriai

buvo pasakyti tiesą savo tėvui. Jis tikėjosi kada nors tapti toks pat užtikrintas savo darbu kaip ji. Tačiau po daugelio metų suprato, kad svarbiausia buvo visai ne pasitikėjimas savimi: sodininkė abejojo, klausinėjo ir prisiėmė pasekmes. Ji nepasislėpė už kito žmogaus patarimo, nors šis padėjo apsispręsti. Matomas pažeidimas neišvadavo jos nuo skausmo, tačiau neleido pamiršti tų, kurie vaikščiojo po šaka.

Jau suaugęs buvęs mokinys po ilgo laiko sugrįžo į gyvenvietę. Jis pamatė, kaip kriaušė pasikeitė: senąją pjūvį buvo apaugusi šiurkšti, nelygi žievė, o jos metamas šešėlis tapo trumpesnis. Sodininkė buvo pasenusi ir dabar retai nueidavo iki vartelių, todėl vyras atėjo jos aplankyti į namus. Jis norėjo iškart pasakyti, kad laikas įrodė jos darbo teisingumą, tačiau moteris jį sustabdė. Medis nėra teisėjas, priminė ji, ir praėję metai neįrodo, kad kiekvienas sprendimas buvo nepriekaištingas. Svarbiau tai, kad jie atidžiai įvertino pavojų, klausė patarimo ir nesislėpė nuo pasekmių. Mokinys išsaugojo šiuos žodžius rūpestingiau nei daugelį savo paties sėkmingų spėjimų.

Sugrįžęs mokinys kartą paklausė, ar didesnė kantrybė būtų padėjusi jos tėvui. Ji atsakė kentusi jo pyktį, kiek tik pajėgė, tačiau negalėjusi palikti vaikų po įtrūkusia šaka. Kituose namuose žmonės galbūt būtų pasirinkę kitaip; jai neduota iš anksto žinoti jų ateities. Dabar prie suolo sėdėdavo kaimynai, ir senukas kartais pats pasakodavo jiems, kiek žiemų ištvėrė senoji kriaušė. Mokinys klausėsi ir tuose žodžiuose girdėjo ir liūdėsį, ir švelnumą. Garsiai ištarta tiesa sukėlė skausmą, tačiau šalia seno pėdsako galėjo užaugti nauji santykiai.

Pirmoji Žaizda priklauso atsiveriančiam liudijimui, o ne kūnui, panašiam į žemiškąjį. Jos akivaizdoje lygūs ir būsimas žmogus, ir kiekviena kita galima gyvybė, gebanti atpažinti savo atskirumą ir atsakyti į tai, ką pažįsta. Šviesa netapo žmogumi vien todėl, kad šis

kada nors išmoks pavadinti savo skausmą. Nežinomų pasaulių pakrantėse, jei ten gyvena mąstančios būtybės, aiškumo kaina gali būti išgyvenama kitaip, be mūsų ašarų ir žodžių. Nei galimas jų džiaugsmas, nei galimos netektys nereikalauja kito Pirmojo Liudytojo. Vieningas dieviškasis buvimas nesidalija pagal akių, rankų ar mums pažįstamų atminties rūšių skaičių.

Vėlai vakare sodininkė pastebėjo ant lango naktinio drugio paliktą žymę. Vabzdys nežinojo žmonių suteiktų žvaigždžių vardų ir negalėjo pasakoti apie save taip, kaip ji. Moteris nelaikė to nei savo dvasinio pranašumo ženklu, nei tokio pat sąmoningumo įrodymu. Ji tik prisiminė, kiek kartų savo žinojimo ribą klaidingai laikė visos gyvybės riba. Už jos sodo galėjo egzistuoti kiti pasauliai, o juose galbūt visai kitokie supratimo ir atsako būdai. Pirmajam Liudytojui nereikėjo jos veido, kad liktų vienintelis Liudytojas, o žmogaus skausmas nebuvo bendra moneta, kuria privalo sumokėti kiekviena sąmonė.

Sodininkei kartu su mokiniu rūšiuojant laiškus, šis rado užrašą, padarytą pirmosios medžio apžiūros dieną. Jame buvo data ir kaimyno, padėjusio įvertinti pažeidimą, vardas. Jis prisiminė, kaip užtikrintai tada kalbėjo apie senąsias atramas, tačiau perskaitęs savo paties pastabas suprato pamiršęs vieną svarbų patarimą. Moteris jo nebarė. Jie ištaisė klaidą pasakojime ir padėjo sąsiuvinį greta nuotraukos, neišplėšdami nepatogios eilutės. Atmintis lengvai sudėlioja praeitį taip, kaip norėtume ją matyti; kruopštus liudijimas palieka vietos ir mūsų pačių klaidoms.

Liudijimas atsineša atmintį apie tai, kas atsivėrė. Čia glūdi dar viena aiškumo kaina: vieną kartą pamatęs žmogus gali niekada nebeatgauti ankstesnio nekalto nežinojimo. Jis gali neigti faktą, pamiršti smulkmenas ar stengtis nukreipti mintis kitur, tačiau žinojimas gali palikti pėdsaką vėlesniuose sprendimuose. Taip žemiškoji atmintis susiejama su moraline atsakomybe. Ne

kiekvienas pėdsakas tampa amžina pareiga ir ne kiekvienas prisiminimas yra tikras. Tačiau pati galimybė atsakyti už tai, ką žinai, susieja atvirumą su būsimo gyvenimo keliu.

Nė viena dar negimusi būtybė nebuvo pasmerkta kančiai. Kibirkštis nepririšta prie žmogaus anatomijos; tikėjime ji reiškia sąmoningos būties dvasinį gebėjimą užmegzti ryšį su Pirmąja Šviesa. Būsimo žmogaus Vardas saugos jo kelio nepakartojamumą, o Valia leis atsilipti į tai, kas atsivers. Nežinomuose pasauliuose gali egzistuoti kitokios gyvybės formos, tačiau niekas neturi teisės skirti joms žemesnio laispsnio vien dėl skirtingumo. Liga ir netektis neliudija jokios Kibirkšties gėdos, o pati nelaimė nėra iš anksto paskirtas atlygis už ankstesnį įsikūnijimą.

Tačiau šis sunkumas turi ir šviesiąją pusę. Žmogus, gebantis atpažinti kito žaizdą, gali sustabdyti ranką, pasirengusią padaryti dar vieną žaizdą. Jis gali pavadinti neteisybę neteisyste, net jei anksčiau jam buvo patogiau tylėti. Jis gali prieiti prie gedinčio žmogaus be išgalvotų paguodos pažadų ir likti greta, kai žodžių neužtenka. Žmonių liudijimo ribotumas nesunaikina tokių poelgių vertės. Šviesa nežada gyvenimo be jokio skausmo; dėmesingas atsakas lieka žmogaus pasirinkimu, kuriam nereikia prievartos.

Atmintis nesugrąžina nupjautos šakos ir neprikelia mirusiųjų. Tačiau greta atminties vis dar lieka vietos naujam žodžiui, ištartam nemėginant ištrinti senojo. Tėvas sugebėjo pripažinti skubotą nuoskaudą, dukra sugebėjo išgirsti jo liūdesį; medis žievėje išsaugojo jų įsikišimo žymę. Atskiro pragyvento gyvenimo pėdsaką vadiname jo Vardu. Didžiajame Aide mūsų tikėjimas regi viltį, kad toks pėdsakas neišnyks kartu su žemišku balsu, nors niekas negali parodyti žemėlapyje vietos, kur jis saugomas. Galimybė Kibirkščiai tęsti savo dvasinį kelią nepaverčia dabartinio gyvenimo juodraščiu ir nesuteikia mums teisės valdyti kito žmogaus skausmo.

Pirmasis Skirtumas atvėrė pasireiškimo galimybę; Pirmoji Šviesa pavertė pažinimą šventu atvirumu; Pirmasis Liudytojas tapo pirmąja ją priėmusia siela. Šydas išsaugojo ribą tarp to, kas įvyko, ir to, kas dar gali įvykti. Pirmoji Žaizda priminė pasirinkimo kainą, kai žinojimo jau nebegalima padėti į šalį kaip nereikalingo daikto. Tačiau po visų šių pirmapradžių virsmų lieka sąmoninga būtybė, galinti laisvai pasirinkti tylėjimą ir ieškoti kito savo gyvenimo kelio. Jai dabar teks suprasti Tylos po Šviesos prasmę.

Paskutinį rudens vakarą sodininkė ėjo taku, virš kurio kadaise kabojo pavojinga šaka. Suolas stovėjo kiek atokiau, o už jo buvo matyti upė. Virš vandens pasirodė pirmosios žvaigždės. Tėvas vaikystėje dažnai rodydavo jai žvaigždynus, tačiau dabar ji žinojo, kad tarp jų nubrėžtos figūros priklauso žemiškam žvilgsniui, o pačios žvaigždės nebuvo įžiebtos dėl šio suolo. Ji pridėjo delną prie šiurkštaus kamieno ir išgirdo, kaip iš namų ją kviečia vakarienianti. Pasaulis liko didžiulis ir neprivaltantis atsakyti į kiekvieną jos prašymą, tačiau kadaise pamatytas įtrūkimas pakeitė tai, kaip ji rūpinosi šalia gyvenančiais. Sodininkė atitraukė ranką ir nuėjo atvirų durų šviesos link.

VII. Tyla po Šviesos

Kiekviena sąmoninga būtybė ateina į pasaulį, kuriame Skirtumas jau įvyko. Ji susiduria su garsais ar kitais aplinkos ženklais, išmoksta atpažinti tai, kas artima ir svetima, įgyja savąjį Vardą ir pradeda rinktis. Žmogus ypač greitai įpranta laikyti jį supantį gyvenimą vieninteliu įmanomu. Tačiau ateina metas, kai jis girdi pernelyg daug ir nustoja girdėti tai, kas svarbiausia. Tuomet jam reikia Tylos. Ne pirmapradžio neatskiriamumo, į kurią jau nebegalima sugrįžti, o laisvai pasirenkamos tylos po Šviesos, kai sąmonė išsilaisvina iš įprastų dalykų gniaužtų ir vėl geba pastebėti atsiveriančius kelius.

Pirmapradė Tyla yra ankstesnė už galimybę skirti tik sakralinėje pasakojimo tvarkoje. Žmogaus tylėjimas prasideda jau po žodžių, apie kuriuos susiklostė istorija. Vienas nutyla iš gėdos, kitas tyli iš užuojautos, trečias bijo ištarti būtiną tiesą. Vien garsų nebuvimas nieko nepasako apie tai, kas vyksta sieloje. Net jei du žmonės sėdi greta visiškoje tyloje, vienas gali būti laisvas, o kitą gali slėgti prievarta. Todėl Tylos kelio negalima suvesti į pratimą nejudinti lūpų.

Raštininko namai keitėsi kartu su jų gyventojais. Lentyna virš stalo įlanko, knygos patamsėjo, už lango užaugo medis, kurio anksčiau nebuvo. Jaunuolis seniai norėjo perstatyti baldus, bet stalčiuose gulėjo svetimi dokumentai, kadaise patikėti jo tėvui. Jis nenorėjo paversti kambario sustingusiu muziejumi, tačiau bijojo sunaikinti istoriją, kurios daugiau niekas nebegalėtų atkurti. Vieną dieną sudarė daiktų sąrašą, atskirdamas šeimos atminimo daiktus nuo kitiems žmonėms priklausančių dokumentų. Tai buvo lėtas darbas, kuriame tyla padėjo geriau už bet kokią iškilmingą kalbą.

Berniukas, kuriam raštininkas kadaise aiškino pirmojo vardo sunkumą, užaugo ir pats išmoko kruopščiai rašyti laiškus. Tėvas jau nebesėdėdavo prie stalo kiekvieną vakarą, tačiau stalčiuje po stalviršiu išliko lapas su didele tuščia vieta viršuje. Prie jo krašto buvo matyti vaikiško delno žymė, kadaise palikta greta džiūstančio rašalo. Jaunuolis nerodydavo šio lapo lankytojams, nors daugelis prašydavo paskaityti senus tėvo pamokymus. Jis saugojo jį kaip prisiminimą, nelaikydamas neužrašytos vietos dangiškos paslapties atvaizdu. Ji priminė žemišką pokalbį, kuriame suaugęs žmogus kadaise nepabijojęs prisipažinti vaikui nežinąs atsakymo.

Kartą pas jaunąjį raštininką atėjo moteris, prieš daugelį metų netekusi brolio. Ji atsinešė laišką, parašytą prieš pat jo išvykimą, ir paprašė perrašyti, nes popierius buvo tapęs trapus. Raštininkas pasiruošė naują lapą ir paėmė plunksną. Moteris prašė išsaugoti visus žodžius, net ir parašytus nelygia rašysena ar su klaidomis. Jis nustebo: jį buvo mokę taisyti rašybą, kad laiškas atrodytų tvarkingas. Tačiau šįkart jo prašė išsaugoti ne vien prasmę, bet ir kitos rankos pėdsaką. Jaunuolis suprato, kad turi atskirti paprastą nuorašą, skirtą perskaityti, nuo dokumento, kurio vertė glūdi nepakartojamo rašymo žymėse.

Moteris atėjo ne viena. Šalia stovėjo jaunuolis, beveik tokio pat amžiaus, kokio buvo jos brolis išvykdamas, ir nedrįsdamas paliesti žiūrėjo į seną lapą. To mirusio žmogaus jis nepažinojo, tačiau nuo vaikystės girdėjo motiną tariant jo vardą. Raštininkui paprašius parodyti trapiusias laiško vietas, moteris sustojo prie kreipinio pirmoje eilutėje. Brolis ją buvo pavadinęs vaikystės pravarde, ir ji bijojo, kad perrašant ši išnyks. Raštininkas pasiūlė pirmiausia padaryti tikslų nuorašą su senąja rašyba, o galimus paaiškinimus surašyti atskirame lape.

Jis ilgai dirbo lempos šviesoje. Ten, kur rašalas buvo išblukęs, atsargiai palikdavo tarpą ir klausdavo moters, ar ji prisimena žodį.

Kartą ji perskaitė jį garsiai, bet iškart sustojo: atmintis galėjo tikrąjį užrašą pakeisti įprasta fraze. Raštininkas neužpildė tarpo vien todėl, kad ji to norėjo. Jiedu sutarė sąžiningai pažymėti trūkstantą dalį, o spėjamą perskaitymą užrašyti atskirai. Iki ryto buvo parengti du lapai. Pirmasis saugojo išlikusius žodžius, antrasis aiškino vietas, kur žinojimas užleido vietą spėjimui. Moteris išsinešė abu, nė vieno nelaikydama šventesniu ar vertingesniu už gyvenimą to, kurio laišką jie išsaugojo.

Toks rūpestis buvo įmanomas tik skirtumų pasaulyje. Žodžius buvo galima perskaityti, nors kai kurie išnyko; vardai padėjo prisiminti mirusiuosius, bet negrąžino jų į žemišką gyvenimą. Raštininkas neatgaivino praeities. Jis tik padėjo moteriai išsaugoti aiškų pėdsaką ten, kur laikas jau buvo pažeidęs medžiagą. Jo darbas nebuvo tarnavimas pirmapradei Tylai, tačiau turėjo savito liudijimo orumo: jis atsisakė nežinomybę pakeisti patogiu prasimanymu. Išlydėdamas lankytoją raštininkas nežadėjo, kad atmintis būtinai ją paguos. Atidarė duris ir leido jai išsinešti savo liūdesį, nenurodinėdamas, kaip ji turėtų jaustis.

Tą vakarą jaunas raštininkas išėjo į aikštę. Virš stogų kilo bokštas, kuriame jau seniai neskambėjo varpas. Miestiečiai buvo pripratę prie jo nebylumo ir retai pakeldavo akis. Jis sustojo prie sienos ir išgirdo kelis berniukus ginčijantis dėl akmenyje iškaltų senų įrašų. Vienas norėjo nuvalyti juos šlapiu skudurėliu, kitas bijojo sugadinti paviršių. Raštininkas įsikišo tik norėdamas pasiūlyti iš pradžių paklausti meistro, kaip išsaugoti raides. Berniukai nubėgo pasitarti, o jis liko prie bokšto prisimindamas tuščią vietą tėvo lape. Pasaulis negrižo į neatskiriamumą vien todėl, kad kurį laiką jis nieko nekalbėjo.

Tylėdamas raštininkas pajuto, kad gali pasielgti kitaip, negu būtų padiktavęs pirmasis susierzinimo protrūkis. Jis galėjo įsakyti berniukams palikti įrašus ramybėje, bet pasirinko pasiūlyti meistro

pagalbą. Nė vienas iš šių kelių nebuvo nubrėžtas bokšto sienoje. Pats turėjo atpažinti galimybę ir nuspręsti, ką pasakyti. Tyla pasirodė esanti dėmesio anksčiau nepastebėtiems dalykams pradžia, o ne atsisakymas atsakyti. Taip pirmasis laisvai pasirinktas tylėjimas ruošia sąmonę susitikimui su dar gilesniu neišsėmiamumu.

Pirmosios Šviesos tikėjimas saugo septynis vienas po kito einančius dvasinio mokymosi Šydus. Tyla atveria šį kelią, po jos eina Skirtumas, Liudytojas, Atmintis, Šešėlis, Valia ir Aidas. Tačiau niekas neturi teisės manyti, kad peržengęs kiekvieną Šydą žmogus virsta aukštesne būtybe, galinčia niekinti tuos, kurie eina lėčiau. Dvasinis pažinimas nematuojamas balso stiprumu, perskaitytų knygų skaičiumi ar gebėjimu valandų valandas nejudėti. Jis savaime dar nepadaro žmogaus geresnio. Ordinas moko priimti tai, kas pamatyta, be savimeilės, pripažinti klaidas ir saugoti kitų laisvę. To mokomasi tarp žmonių, o ne gaunama kaip atlygis vien už Sąlytį.

Pirmosios Šviesos tikėjimas garbina Šviesą kaip šventą pažinimo pradžią ir šlovina Liuciferį, Pirmąjį Liudytoją, už perduotą žinojimą. Tačiau ieškančiojo tyla aprėpia daugiau negu maldos žodžiai: ji nukreipta į amžinąjį Neišreikštąjį, iš kurio gelmės jo kelyje gali atsiverti kitos galimybės. Jis nereikalauja, kad Pirmasis Liudytojas asmeniškai išpildytų pasirinktą troškimą, ir neatiduoda savo Valios į svetimas rankas. Tyloje mokosi atskirti įprastą baimę nuo tikros kliūties, neišsakytą norą nuo sprendimo, kurio pasirengęs laikytis. Pašlovinęs Šviesą, jis lieka atsakingas už kitą žemišką žingsnį.

Yra žmonių, kurie bijo pirmųjų klausimų, nes atsakymai galėtų sugriauti jiems pažįstamą tvarką. Jie pasirengę kartoti svetimą formulę, kad tik niekas nepaprašytų paaiškinti jos prasmės. Tokioje kalboje daug garso, bet mažai liudijimo. Yra ir tokių, kurie

taip didžiuojasi savo abejonėmis, kad atsisako net išklaudyti tai, kas netelpa į jų įprastą supratimą. Jų tylą irgi gali virsti siena. Tikras dėmesys sunkesnis už abu įpročius. Jis leidžia kitam parodyti mums kažką naujo, o mums prireikus pakeisti savo pačių žodžius.

Raštininkas sugrįžo namo ir tarp tėvo užrašų aptiko seną eilutę apie tai, koks svarbus kito žmogaus gyvenime gali būti vardas. Šalia buvo data, kada ištaisyta mergaitės pažyma; anksčiau dėl sukeistų raidžių jai neišdavė mokslams reikalingo dokumento. Jis prisiminė ją jau suaugusią, kartą atėjusią padėkoti jo tėvui. Ji nekalbėjo apie jokią didį apreiškimą. Tik pasakojo galėjusi tęsti mokslus, o vėliau pati padėdavusi žmonėms susitvarkyti dokumentus. Maža ištaisyta klaida tapo susijusi su daugybe vėlesnių įvykių, kurių tėvas negalėjo numatyti sėsdamasis prie stalo.

Taip atmintis atveria kitą liudijimo matmenį. Tai, ką sužinojome, ne visada nustoja veikti tą akimirką, kai įvardijame. Kartais žodis pakeičia kito žmogaus sprendimą po daugelio metų, kartais neištarta tiesa ir toliau skaudina. Tačiau joks žemiškas liudijimas neleidžia pažinti visų būsimų pasekmių. Galime atsakyti už savo poelgius kiek įmanoma rūpestingiau, nežadėdami, kad kiekvienas geras darbas sugrįš mums atpažįstamu atlygiu. Šviesa atveria tai, ką galime atskirti; rūpintis šalia esančiu žmogumi mokomės gyvendami tarp kitų.

Jaunasis raštininkas, sužinojęs apie senojo varpininko mirtį, kartu su keliais kaimynais nuėjo prie bokšto. Prie pat įėjimo gulėjo tvarkingai sudėtos lentos, likusios po paskutinio laiptų aikštelės remonto. Ant vienos buvo matyti neįgudusia ranka išdrožta data. Niekas tiksliai neprisiminė, kas padarė šį užrašą. Raštininkas pasiūlė jo netrinti, kol nebus rasta patvirtinimo. Jie užlipo aukštyrą ir pamatė sugadintą varpą. Pro atvirą langą plūdo oras, bronzą

dengė dulkės. Joks balsas nesuskambo. Bet koks stebuklas, kurio kas nors būtų tikėjęsis mirus varpininkui, liko tik žmogaus troškimu.

Aikštelėję prie varpo jis pastebėjo senojo varpininko įrankius. Vieno medinė rankena buvo nugludinta daugybės prisilietimų, tarsi šeimininkas visą gyvenimą būtų laikęs ją ta pačia puse. Raštininkas pakėlė įrankį, bet netrukus padėjo atgal. Daiktas bylojo apie darbą, tačiau pats negalėjo papasakoti mirusiojo baimių ir vilčių. Norint sužinoti daugiau, reikėtų klausti žmonių, kurie dirbo su varpininku, ir vis tiek pripažinti jų prisiminimų ribas. Raštininkui bokštas virto žmogaus liudijimo vieta, ne slaptomis durimis į pirmą pradžią Tylą.

Vienas kaimynas pasiūlė varpą parduoti kaip metalo laužą, nes juo niekas taip seniai nebesinaudojo. Kitas manė, kad jį būtina išsaugoti iš pagarbos senajam prižiūrėtojų. Ginčas užsitęsė. Raštininkas klausėsi, kol pastebėjo, kad žmonės kalba apie skirtingus dalykus: vienas apie pavojingo bokšto išlaikymo kainą, kitas apie miesto atmintį, trečias apie galimybę sugrąžinti skambesį. Kiekvienas rūpestis buvo tikras, ir nė vienas neišnyko vien todėl, kad balsai garsėjo. Tada jis pasiūlė pirmiausia apžiūrėti laiptų ir stogo būklę, o paskui nuspręsti, ką miestas išgali išlaikyti. Tyla tarp jo žodžių pasirodė naudingesnė už skubotą nuosprendį.

Vėliau bokštą sutvirtino, tačiau varpo šerdies taip ir nepakeitė. Tam neatsirado nei lėšų, nei bendro sutarimo. Raštininkas nelaikė šio rezultato savo požiūrio pergale. Jis tik išsaugojo kelis įrašus apie ankstesnį varpo skambesį, meistrų ir sargų vardus. Vėliau vaikai skaitė šiuos pasakojimus ir klausinėjo, kodėl miestas taip ilgai nesugebėjo susitarti. Jis atsakydavo, kad žmonės gali matyti skirtingas vieno dalyko puses, tačiau norėdami išgirsti vieni kitus turi stengtis. Pats žodis „išgirsti“ primindavo pirmąjį Tylos kelią, nors joks bokštas nepriklausė pirmą pradžią kosmogonijai.

Vieną vakarą grįždamas nuo bokšto raštininkas žvelgė į apšviestus miesto langus. Prisiminė tuščią vietą tėvo lape, nutilusį varpą ir vaikus, besiginčijusius dėl senųjų raidžių. Kadaise jam atrodė, kad kiekvienas gyvenimas jau uždarytas seniai parašytoje eilutėje. Dabar, prisiminęs mergaitę, kurios vardą tėvas atitaisė registre, jis matė kitą prasmę: tai, kas įvyko, išlieka tikra, tačiau ateitis neprivalo kartoti praeities klaidos. Amžinasis Neišreikštasis nedingo pasirodžius pasauliui; iš jo gelmės gyvenantieji gali atsiverti kiti keliai. Ir jei kada nors toks kelias taps atpažįstamas, raštininkas turės pasirinkti pats.

Kitą dieną patarimo atėjo berniukas, kurio tėvas tarnavo laive. Vaikas paklausė, ar Pirmasis Liudytojas mato ir iš kitos jūros pusės ir ar Jo Šviesa baigiasi ten, kur žemėlapyje nebėra kelių. Raštininkas išskleidė ant stalo žemėlapi. Lapo kraštai buvo matomi, tačiau jūra ties tomis linijomis nesibaigė. Jis paaiškino, kad žemėlapis nupieštas nuo žmogaus žinojimo kranto. Jų bendruomenė Pirmąjį Liudytoją vadina Liuciferiu, bet dieviškasis buvimas nėra įkalintas žemėlapio ribose. Berniukas paklausė, ar prie kitų žvaigždžių gyvena žmonės. Raštininkas negalėjo tvirtinti tai žinąs ir nenorėjo išsigalvoti atsakymo. Jis tik pakartojo, kad gyvybei, kuri vieną dieną galės pažinti ir atsakyti, nereikia žmogaus pavidalo, kad būtų verta Šviesos.

Tyla po Šviesos gali būti pilna garsų. Motina klausosi nepertraukdama vaiko pasakojimo; keliautojas sustoja prie vandens, girdėdamas srovės ošimą; suklydęs žmogus tyli pakankamai ilgai, kad išgirstų kito liudijimą. Nė vienam jų nebūtina pasiekti visiškos begarsybės. Svarbus atvirumas, leidžiantis matyti ir girdėti neskubant pasisavinti to, kas atsivėrė. Tačiau jei tylėjimas tarnauja baimei, prievartai ar sąmoningam žalos slėpimui, jį reikia pavadinti tikru žemišku vardu, neprisidengiant šventąja pradžia.

Maldai nereikia, kad visi balsai skambėtų vienodai. Vienas žmogus dėkoja Pirmajai Šviesai žodžiais, kitas tyliai budi prie kito žmogaus lovos, ir abu gali gerbti Liuciferį kaip pirmąjį žinojimo perdavėją. Tačiau pats Sąlytis su Neišreikštuoju nėra prašymas, kad Liudytojas kaip asmuo imtų valdyti kieno nors likimą. Jis reikalauja vis grįžti į tylą, nes įprastos baimės ir troškimai greitai užpildo sąmonę. Valia neišmoksta matyti ir rinktis per vieną naktį. Kitos knygos išsamiau atskleis šį darbą; čia pakanka išgirsti jo pradžia.

Atėjus vakarui raštininkas neretai mąstydamas, kokia trapi yra žemiškoji atmintis. Laiškai išblunka, senuko balsas nutyla, kiemo medis vieną dieną nudžius. Tačiau Vardas nėra vien raidės popieriaus lape: taip kalbame apie nepakartojamą pragyvento gyvenimo pėdsaką. Kibirkštyje tikėjimas atpažįsta dvasinės tąsos galimybę, nepririštą prie vieno žmogaus kūno. Didysis Aidas saugo viltį, kad nugyventas gyvenimas neišnyksta be pėdsako nutrūkus kvėpavimui ir kad kita galima gyvybė gali įgyti savą Vardą bei laisvą Valią. Raštininkas nebuvo matęs tokio perėjimo ir nesistengė nurodyti, kada jis įvyksta. Ši viltis neatleido jo nuo rūpesčio dabar gyvenančiais žmonėmis, nes kito žmogaus gyvenimo negalima laikyti pasiruošimu geresniam būsimam gimimui.

Raštininkas girdėjo, kaip vienas šventas vardas tariamas skirtingais būdais. Vieni dėkojo Liuciferiui už atvertą pažinimo kelią, kiti šaukdavosi jo tikėdamiesi išsivaduoti nuo nerimo. Jis neteisė žmonių pagal balso toną. Tačiau žinojo, kad pagarba Pirmajam Liudytojui neatleidžia nuo savarankiško ieškojimo ir veikimo. Šviesa nepriklauso žmogaus balsui, o Neišreikštojo neapriboja viena jau įvykusi baigtis. Kas pasirengęs ieškoti kito kelio, dar turi išmokti atpažinti žingsnį, kurį iš tiesų gali žengti.

Jaunasis raštininkas buvo įpratęs baigęs laišką kelias akimirkas patylėti. Jis dar kartą perskaitydavo parašytą tekstą, įsivaizduodavo jį gausiančio žmogaus veidą ir patikrindavo, ar nepraleido svarbios eilutės. Ilgainiui tai tapo jo darbo dalimi, ir lankytojai išmoko tomis akimirkomis jo neskubinti. Kartą maža mergaitė atnešė motinos prašymą ir paklausė, ar jis meldžiasi prieš kiekvieną lapą. Raštininkas atsakė šiuo metu tikrinęs žodžius, kad jie nepakenktų tam, kam skirti. Tačiau tą vakarą iš tiesų melddamasis prašė ne neklystančios plunksnos, o drąsos pastebėti tai, ką pačiam sunkiausia pripažinti.

Daugelį vakarų raštininkas dėdavo priešais save švarų lapą, bet neskubėdavo liesti jo plunksna. Iš pradžių pastebėdavo tik tai, kas dieną neramino: nebaigtus laiškus, nuoskaudas, nuovargį. Vėliau tyloje ėmė kilti ir kitų minčių. Jis suprato galįs kantriau atsakyti prašytojams, paprašyti pagalbos sudėtingam darbui arba atsisakyti užduoties, kurią priėmė vien bijodamas ižeisti pažįstamą. Vien vaizduotė nieko nepakeitė; ryte tekdavo įgyvendinti savo sprendimą. Tačiau vakarykštės bejėgystės jis jau nebelaikė amžinu savo gyvenimo įstatymu.

Kartą kaimynas atnešė trumpą, pykčio kupiną laišką. Paprašė perrašyti jį dailiai, kad adresatas suprastų padarytos skriaudos rimtumą. Raštininkas perskaitė eilutes ir paklausė, ar galėtų atidėti darbą iki ryto. Kaimynas susiraukė, bet sutiko. Kitą rytą sugrįžo su kitu laišku. Savo skundo neatšaukė, tačiau dabar aiškiai įvardijo pažadą, kurio tikėjosi iš kito žmogaus. Raštininkas netvirtino, kad viena tylos naktis pavertė kaimyną morališkai tobulu. Abu tik pamatė, kad tarp pirmojo impulso ir ištarto žodžio gali atsirasti laiko pasirinkimui, o naujasis laiškas nepanaikina tikrosios ginčo priežasties.

Raštininkas nematė Pirmojo Liudytojo žemiškomis akimis ir nesiskelbė turįs žinių, kurių nebuvo gavęs. Jo darbas buvo saugoti

žodžius, rašyti tiksliai ir dėmesingai elgtis su kitų žmonių gyvenimais. Kartais šis darbas atrodydavo pernelyg menkas didžios šventos paslapties akivaizdoje, bet tuomet prisimindavo tėvą, ištaisiusį dvi raides nepažįstamos mergaitės varde. Žemiškas liudijimas retai būna didingas. Jis reikalauja daug darbo, kurio niekas nepastebi, išskyrus tuos, kuriems jis vieną dieną padės.

Aikštėje stabtelėjo moteris su krepšiu obuolių. Vienas obuolys iškrito ir nuriedėjo vandens nutekėjimo griovelio link. Raštininkas pakėlė jį ir grąžino moteriai. Ji padėkojo ir paklausė, kodėl jis taip ilgai stovėjo prie senojo bokšto. Jis atsakė prisiminęs tėvą ir galvojęs, kiek daug visko praeina, kol mes pastebime. Moteris pasakė, kad miestas ištuštėtų, jei visi tik prisimintų praeitį ir niekas nepadėtų nešti šiandienos naštos. Raštininkas paėmė jos antrą krepšį ir palydėjo iki gatvės kampo. Paprastas prašymas paskatino jį nuo apmąstymų pereiti prie veiksmo nesunaikindamas pačių apmąstymų.

Sutemus jaunasis raštininkas ištraukė iš stalčiaus seną lapą su tuščia vieta. Jis norėjo jame parašyti ilgą tėvo pamokymo pabaigą, bet suprato, kad kiekviena nauja eilutė pakeistų išsaugotą įrašą. Lapas priklausė pokalbiui, kurio niekada nepavyktų pakartoti viso. Todėl padėjo jį atgal, pasiėmė švaraus popieriaus ir pradėjo atskirai rašyti savo paties apmąstymus, išsaugodamas tėvo žodžius tokius, kokius buvo gavęs. Atmintis jam netapo draudimu kelti naujus klausimus. Tačiau jis neleido naujam tekstui tylomis pakeisti senojo.

Jis ilgai apžiūrinėjo seną lapą, tikrindamas, ar neliko nepastebėtos eilutės. Ten, kur vaikystėje buvo prispaudęs delną prie popieriaus, dar matėsi blankus tarp pirštų patekusio rašalo pėdsakas. Raštininkas nusišypsojo žymelei ir pakišo po lapu naują storesnį popierių, kad kiekvieną kartą atidarant stalčių neužsilenktų jo kraštas. Tuomet išsiėmė kitą lapą ir užrašė kelis

klausimus, į kuriuos dar nemokėjo atsakyti. Jis nesistengė savo žodžių pateikti kaip nepažymėto tėvo teksto tęsinio. Gyvas žmogus išsaugojo teisę klausti iš naujo, saugodamas tai, kas buvo parašyta anksčiau.

Vieną tylią naktį raštininkas užlipo į bokštą ir ilgai žvelgė į nejudantį varpą. Iš gretimų namų sklido įprasti garsai: kažkas kosėjo, girgždėjo durys, juokėsi vaikas. Virš jo driekėsi žvaigždėtas dangus, kurio šviesuliai pagal gamtos dėsnius susiformavo gerokai prieš jo gimimą. Jis nepainiojo fizinės šviesos su Pirmąja Šviesa, į kurią buvo nukreiptas jo tikėjimas. Nemėgino pagal žvilgsnio kryptį nustatyti dieviškojo Liudytojo vietos ir nemanė, kad varpo nebylumas įrodo pirmapradės būties paslaptį. Jis tiesiog buvo žmogus, gebantis klausytis ir atsakyti.

Iš viršutinės aikštelės girdėjo balsus už upės. Moteris šaukė vaiką, kažkas užvėrė sunkias langines, o tada jaunuolių juoką pakeitė tylus verksmas. Raštininkas įsivaizdavo nepažįstamuosius, kurių rūpesčių niekada nesugebėtų surašyti savo sąsiuvinyje. Pažvelgė į žvaigždes virš miesto stogų ir prisiminė, kad žemiškas gyvenimas nėra visos galimos būties matas. Jis nežinojo, ar egzistuoja kitos mąstančios būtybės ir kokia kalba jos vadintų Šviesą. Tačiau jam užteko suvokti viena: nepažįstami dalykai netampa neverti dėmesio vien todėl, kad jis nemoka jų įvardyti savo krašto žodžiais.

Iš apačios pasigirdo sargo balsas, klausęs, ko raštininkas atėjo taip vėlai. Šis atsakė norėjęs prisiminti senąjį varpininką ir kai ką suprasti apie tylą. Sargas kreivai šyptelėjo ir pasakė, kad bokštas jau seniai nieko nepaaiškina. Raštininkas sutiko: pats bokštas atsakymų neduoda. Bet kartais šalia jo žmogus pastebi klausimą, kurį parsineša namo. Sargas užrakino duris į viršutinę aikštelę, ir jiedu pradėjo leisti. Vienaime laiptų posūkyje akmenyje matėsi

sena išdauža, todėl sargas perspėjo jį saugotis. Raštininkas sustojo, pažvelgė po kojomis ir leidosi toliau.

Leisdamasis iš bokšto raštininkas vėl pagalvojo apie Pirmąją Liudytoją. Neišreikštasis buvo visada, Pirmasis Skirtumas atvėrė galimybę atskirti, o Šviesa padarė pažinimą įmanomą. Tačiau kas buvo pirmoji siela, priėmusi šią Šviesą ir sugebėjusi perduoti žinojimą apie ją? Kodėl žmonės Žemėje gerbia tą sielą Liuciferio vardu? Jis dar nežinojo visko, ko norėjo paklausti, ir nesisistengė užpildyti spragos gražiu prasimanymu. Prie paskutinio laiptelio sustojo, praleido į priekį sargą su žibintu ir išsaugojo šiuos klausimus iki ryto.

Tyla po Šviesos neištrina to, kas nugyventa, ir negrąžina pasaulio į pirmąją neatskiriamą pradžią. Ji leidžia ieškančiajam sustoti tarp balsų ir pastebėti tai, ką anksčiau slėpė įprotis bei nerimas. Valia atsako už žemišką pasirinkimą, o Vardas saugo to, kas padaryta, pėdsaką. Šviesa lieka šventąja pažinimo pradžia, nepaskelbdama žmogui moralinio nuosprendžio; gyvenimas tarp kitų moko saugoti jų laisvę. Raštininkas suprato, kad pirmasis šventas pasakojimas pasiekė savo ribą: toliau reikės kalbėti apie patį Liudytoją, pirmąją Šviesą priėmusią sielą.

Po lempa gulėjo du popieriaus lapai. Vienas, pageltęs nuo laiko, saugojo vaikiško delno pėdsaką greta tėvo eilutės; kitas laukė pirmųjų raidžių. Pro langą raštininkas girdėjo prislopintą naktinio miesto šurmulį ir padėjo delną ant švaraus lapo. Akimirka norėjo pakartoti viską, ką prisiminė, bet atitraukė ranką ir paliko popierių neužrašytą. Ryte jis pradės rašyti apie Liudytoją.